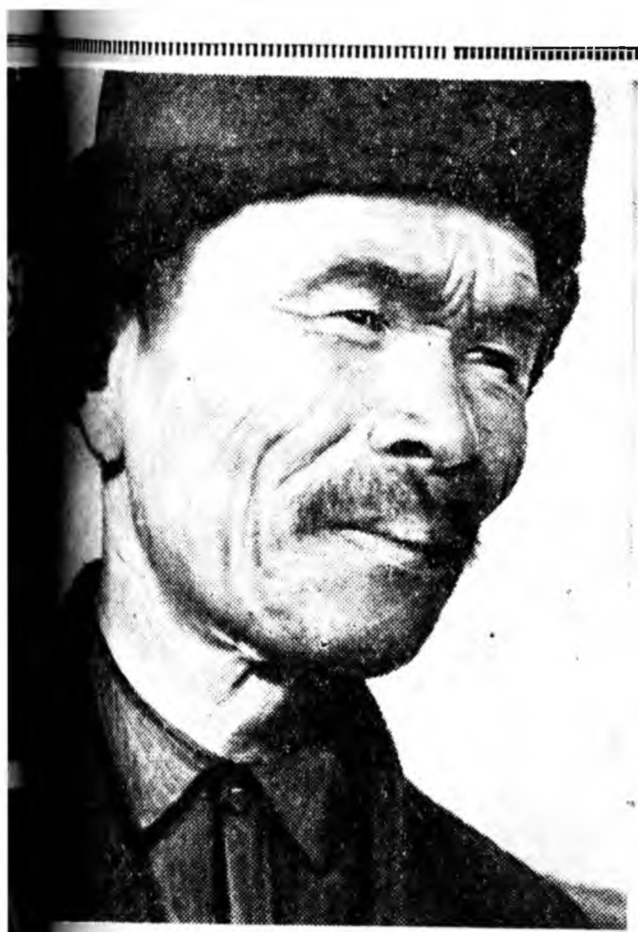

Жалсаб Ванзатович Базаров 25 жэл соо Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин Эрхирэгэй совхозой нэгэдэхи отделениин Дабаатын 300 гектар сабшалан уһалжа байдаг. Тиихэдээ зарим участогуудһаа гектар бүриһөөнь 30—40 центнер хүрэтэр эрхим шанартай хүдөө үбһэ хуряажа абадаг дүй дүршэлтэй болоһон ажалша бүхэриг үбгэн. Хэршье ган гасуур хура бороогүй он жэлэй оробошье һаань, нүхэр Базаровай уһалдаг, үтэгжүүлдэг сабшалан гектар бүриһөө 15—20 центнерһээ доошо ургаса үгэжэ огто үзөөгүй юм.

Жалсаб Ванзатович гансал хабартаа газар уһалалгаар ажал хүдэлмэреэ хизаарладаг хүн бэшэ бшуу. Нүхэр Базаровай даадаг сабшалан ундалуулдаг Дабаата горхон ган жэлдэ, зарим үедэ шэргэжэшье болодог. Ушар иимэһээ сабшалангаа хабар, зундаа 2-3 дахин уһалхые хүсэжэ, үбэлэй сагта Баруун, Зүүн-Дабаата горхонуудай уулзадхын доодо тээ тэрэнэй һабынь оёортонь хүрэтэр хүргэжэ, уһынь өөдэнь хаюулжа, айхабтар ехэ мүльһэн доошо хүргэдэг мэргэжэл шадабаритай юм. Тэрэнэйл ашаар горхонойнь уһан заашье дундардаггүй, сабшалан, хадалан дээгүүр сагаалхин мэлмэржэ байдаг.

Гадна нүхэр Базаров сабшалангай ногооной шанар дээшэлүүлхые ехэл оролдодог гээшэ. Тэрэнэй даадаг сабшалан дээрэ үргэлжэдөө шахуу һэрхээнэ (люцернэ) ногоон ургадаг шуу.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: луговод **Ж. В. Базаров.**

Н. С. ХРУЩЕВ ТУНИСАЙ ГАДААДЫН ХЭРЭГҮҮДЭЙ ГҮРЭНЭЙ СЕКРЕТАРЬ М. СЛИМТЭЙ УУЛЗАБА

ГАГРА, мартын 16. (ТАСС). СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев Тунисай гадаадын хэрэгүүдэй гүрэнэй секретарь Монжи Слимтэй мүнөөдэр уулзаба.

Н. С. Хрущев Слим хоёрой хоорондо болоһон хөөрэлдөөн хани ёһоной оршон байдалда үнгэрөө. Хөөрэлдөөнэй үедэ Советскэ Союз Тунис хоёрой хоорондохи харилсаануудай асуудалнууд, тэрэшэлэн хоёр оронуудые һонирхуулжа байһан уласхоорондын байдалай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ.

Албанай хэрэгээр Н. С. Хрущевой Тунис ошохыень Тунисай президент Х. Бургибай урда тээнь хэһэн уряалые М. Слим мүн лэ батадхаһан байна.

Хүндэтэйгөөр уриһанайнь түлөө Н. С. Хрущев баяр баясхалан хүргөө.

Президент Бургибда үнэн зүрхэнэй амаршалга болон Тунисай арадта һайн һайхан амжалта хүргэхыень Н. С. Хрущев М. Слимые гуйһан байна.

БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№66 (10434) | 1964 оной мартын 18, среда | Сэн 2 мүнгэн

САЙАНАЙ оройһоо БАЙГАЛ МҮРЭН ХҮРЭТЭР

...дөө нютагуудһаа мэдээсэнэ

...0 ЛИТРЭЭР ЕХЭДХЭХЭ

...ААМИН. Үнгэрэгшэ жэлдэ ... партсъездын нэрэмжэтэ ...ой нүхэр Б. Соктоевой ...рилдэг фермынхид ехэ ам... туйлаа юм. Фермын 150 ...эо 150 тугал түлжүүлэг... үнеэн бүриһөө 1057 литр ...саагдаа һэн.

...үнөө жэлдэ эндэхид бүри ...аганууды абанхай.

— Фермымнай һаалишад һү... ...аа нёдондонойхиһоо үнеэн ...н 400 шахуу литрээр ...лэ юм. Энэ зорилгоёо бэе... ...ын түлөө шармайн оробо... ...гэжэ тэдэнэр мэдүүлнэ. ...ндэ бүришье ехэ уялга... ...е абаһан хүнүүд бии. ...олхэдэ, Ц. Цыренова, Р. ...ева, Д. Соксоева гэгшэд энэ ... үнеэн бүриһөө 1500 га... ...итр һү һаахаар шиидэн... Эдэнэр январь, февраль һа... ...та муу бэшээр ажаллаа.

Б. Шоёнов.

...РЫСӨӨНДЭ ЭРХИМЛЭНЭ

...РГАЖАН. Үбэлэй хурьгадые ... абажа байһан Ленинэй нэ... ...этэ колхозой хонишод ажа... ...һайнаар эмхидхэнэ. Тэдэнэй ...осотойгоор хүдэлдэг дээрэ... ...үлнүүд гарзада оронгүй, ...ынь тобир тарган ондо ...агдана. Тус колхоздо хам... ...8 мянга шахуу хурьгад аб...

...нишодой олон бригаданууд ...лис мүрысөөндэ эрхимлэ... ...бана. Ахалагша хонишон ...ин Батуевай даадаг ота... ...д 600 эхэ хониноһоо 400 ... хурьга абанхай. Мүн Цы... ...ал Сандаков, Анна Дор... ...а гэгшэдэй отаранудта ...ынь эмхитэй.

В. Будаев.

— САБШАЛАН—МАНАЙ ХОЁРДОХИ ТАРЯАЛАН —

Мал ажалаа ашаг ехэтэй болгохо гэһэн хөөрэлдөөн хабарай дүтэлхэ тума улам үргэн боложо байна. Һаяхан иимэ хөөрэлдөөн Загастай нютагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздошье болоо. Энэ хөөрэлдөөндэ хабаадагшадай олонхинь табяад-жараад наһанай улад. Тэдэнэй дунда мүн залуушуулшье бии. Теэд бултанайнь хөөрэлдөөн ёһотойл залуушуулай хөөрэлдөөн, эгээл мүнөөдэрэй хэрэг тухай зүбшэл байба.

—Загастайн малшад байгаад, жэлһээ жэлдэ үбһэ хулһаар дутажа байха гээшэмнай эшхэбтэр хэрэг бэшэ гү? Хоёр мянга гаран уһанай сабшалантай хаямбибди. Энэл газарһаа урдань үбһэ абажал байһан байгаабди. Мүнөө юун болошоо гээшэбибди?

Эдэ асуудалнууд хөөрэлдөөнэйнь гол удха байгаа. Эндэ сугларһан үбгэд иимэ асуудалнуудые миин лэ табяад тарашоо бэшэ. Эдээндэ дүүрэн харюу үгөө.

Мүнөө машина техникээр баян, эрдэмтэ мэргэжэлтэдээр олон, газарай шадалые хүсэд хэрэглэжэ шадаха болоһон мүртөө сабшалан дээрээ үбһэ ногоо мууса ургуулдаг болоһоной гол шалтагааниинь гэхэдэ, газараа эзэн ёһоор эдлэхээ болигдоо. Һайн һайн сабшалан хаягдашоо, тэндэ аргал шэбхэ гаргагданагүй, саг соогоо уһалагданагүй. Эдэ бүгэдые бүтээхэ хүнүүдэй ажалай эмхидхэл муу байна. Иимэ хөөрэлдөөн үбгэдэй суглаан дээрэ болоод, тэрэ гэһээр хэхэ юумэеэ хэлсэжэ, үглөөдэрынь ажалдаа ороо. Гуша гаран хүнүүдһээ бүридэһэн сабшалан һайжаруулха бригада эмхидхэгдээ. Эдэнэй дунда үтэг дараха, шэбхэ, уһа хэрэглэхэ дүршэлтэй үбгэдһөө гадна, трактор машина эмээллэжэ унаһан залуушуул оролсоно. Тэдэнэй хэжэ эхилһэн юумэнь нюдэндэ торохоор болоо.

Хэдэн жэлдэ малаа үбһэ тэжээлээр дутаажа ядарһан дээрэһээ Хяагтын үйлэдбэриин управлениин колхоз, совхозууд мүнөө зүб тобшолол гаргаа гэжэ һанагдахаар болоно. Юуб гэхэдэ, ганса Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо бэшэ, мүн Тельманэй нэрэмжэтэ колхоз, Сэлэнгын совхоз болон бусад ажахынуудта сабшалан тухайгаа ёһотойгоор бододог, оролдодог болоод байна. Илангаяа Сэлэнгын совхоздо ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Ная гаран гектар сабшалан дээрэ гектар бүриин 40—40 тонно шэбхэ гаргагдаад, энэ хүдэлмэринь үргэлжэлһөөр. Һубаг ханаабуудаа заһажа эхилээ. Хэрбээ мүнөө эхилһэн хүдэлмэреэ эсэстэнь хүргэжэ шадаа һаа, хяагтынхид энэ жэлдэ үбһөөр лэ дутахаяа болихо ёһотой.

Үбһэ тэжээлээр малаа хүсэд хангаха гээшэмнай КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэдэ шухала ёһото үндэһэ һуури табиһан хэрэг шуу. Малаа хүсэдөөр эдеэлүүлдэг болоогүй һаа, тэрэнэй ашаг шэмыень һайжаруулха, һү ехээр һаадаг болохо, мяха, нооһо ехээр абадаг болохо гэһэн зугаа хөөрэлдөөшье гаргаһанай хэрэггүй ха юм даа.

Мал ажалые ашаг ехэтэй болгохын тула хамагай түрүүндэ тарян ажалые һайжаруулха, орооһо талха малдаа ехээр бэлэдхэдэг болохо, шэмэтэй тэжээл—силос болон газарай бусад ургамалнуудые ехээр абадаг болохо шухала байһаниинь хэндэшье элитэ. Энэ талаар нилээд ажал хэгдээ, хэгдэжэшье байна. Зүгөөр энээнэйнгээ хажуугаар сабшалан, бэлшээри тухайгаа онсо оролдолго гаргаха хэрэгтэй. Сабшаламнай манай ёһотол хоёрдохи таряалан ха юм.

Манай республика урданһаа хойшо мал ажал олоор эрхилдэг. Энэнь ехэ удхатай. Гэбэл байгаали газарай миинтэ бэлэг болохо бэлшээри, сабшалангаа һайса хэрэглэхэ, мал үдхөөхэдэ таарамжатай уларилаа хараада абалсаһан ябадал шуу. Тиихэтэй хамта манай республикын колхоз, совхозууд уһанай газараар ехэ элбэг. Бүхыдөө 300 гара мянган гектар уһанай газараймнай 200 мянгаһаа дээшэнь сабшалан байна. Хэрбээ энэ сабшалангые һайса уһалаад, шэбхэ гаргаад, эзэн ёһоор оролдоод байгаа һаа, гектарһаа адагынь 20—20 центнер, бүхыдөө дүрбэ миллионһоо бага бэшэ үбһэн абтаха бшуу. Иимэ аргатай байһыемнай манай республикын түрүү луговодууд ажалаараа гэршэлжэ үгэнэ. Суута луговод Герасимовые хэн мэдэхэгүй бэлэй. Гектарай 70—80 центнер үбһэ абадаг һэн. Сабшалангай ёһото мастернууд Санжанов, Аюшеев, Банзаракцаевые һанаад үзэел. Эдэмнай баһал 50—60 центнер үбһэ абажа байһан шуу. Бүри һаяхан эдэ луговодуудай хүдэлжэ байхада, Тельманэй нэрэмжэтэ колхоз үшөө Бүхэнэй болон Һүтэйн колхозуудтай нэгэдээдүй байхадаа, хори гара мянган центнер үбһэ абадаг һэн. Харин 1963 ондо сабшалангаараа хоёр дахин ехэ болоһон мүртөө оройдоо 27 мянган центнер үбһэ абаһан байна. Сабшалангаа ёһото һайнаар эдлэхэ гү, али тэрэнээ миил хараад һууха хоёрой илгаань энэл даа.

Теэд сабшалангаа миил хараад һууха, тэрэнээ хэрэгсээхэгүй ябадал мүнөөшье бии байна. Зэдын үйлэдбэриин управлениин олон колхоз, совхозууд яһала ехэ уһанай сабшалантай юм. Зүгөөр шэбхэ гаргажа, уһалхаяа бэлэдхэжэ байһан ажахынууд эндэ хомор байна. Жэшээлхэдэ «Октябрьский» совхоз, «Коммунизм» колхоз юрэдөө тэжээлээр хэнһээшье ехээр дутадаг аад, луговодуудай звено, бригаданууды мүнөө болотор эмхидхээгүй, аргал шэбхэ сабшалан дээрээ гаргаабди гэжэ миил нэрэ зүүжэ байдаг. Иимэ ушарнууд мүн Хориин, Улаан-Үдын, һая бии болоһон Яруунын управленинүүдэй ажахынуудта үзэгдэнэ. Энэнь ехэл гайхалтай даа. Нэгэ талаараа КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй табиһан зорилгонуудые дүүргэхэ тухай хөөрэлдөөн замхахагүй юм, нүгөө талаараа хэрэг бүтээхэ юумэ хэгдэнгүй байха юм.

Хүдөө ажахые ашаг ехэтэй болгохо гэһэн зорилго хадаа газар уһанай, байгаали уларилай баялигуудые бүрин хэрэглэжэ, газар таряалангай, мал ажалай продуктнуудые хямда, хүнгэн сэнтэйгээр абадаг болохо гэһэн удхатай. Нигээд байхада манай ёһото баялиг болохо сабшалан, бэлшээрине дүүрэн түгэс ашаглаха гээшэ КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые ама хэлээрээ бэшэ, харин бодото хэрэгээрээ дүүргэхэ гэһэн удхатай.

Мүнөө хабарай сагые, саһанай уһые ашаглажа шадангүй, һайрамаа алдажархёо һаа, сабшалан дээрээ саг соонь, эгээл эдэ үдэрнүүдтэ аргал шэбхэеэ гаргажа шадаагүй һаа, малаа тэжээлээр хангаха тухай хөөрэлдөөмнай хооһон аман, хубхай шашалдаан болоод лэ дүүрэшэхэ бшуу.

Нэгэшье үдэр, нэгэшье час алдангүйгөөр, сабшалан дээрэ хэгдэхэ хүдэлмэри хүсэдөөр эмхидхэхэ саг ерээ. Энээниие хэхэ хүнүүдшье бии, машина техникэшье хүсэд. Гансал эмхидхэхэ хэрэгтэй. Энэ хадаа үйлэдбэриин управленинүүдэй, хүдөөгэй партийна комитедүүдэй, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй хэрэг. КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй тогтоолые хүсэндэнь хүргэхэ шадабаряа тэдэнэй шалгаха нэгэ һалаань мүнөө сабшалан болоод байна.

Олон вагон ашаалагдаа

Түмэр замай Улаан-Үдын отделениин коллектив ашаа тээхэ түрүүшын кварталай түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ гэжэ мүрысэн, һайн үрэ дүн туйлана. Ашаа тээхэ хоёр һарынгаа түсэбые болзорһоонь урид дүүргэһэн тус отделениинхид март соо эршэмтэй шангаар ажаллажа, түрүүшын 20 хоногой даабарине 112 процент дүүргээ гэхэ гү, али түсэбһөө гадуур 814 вагондо арадай ажахын элдэб янзын ашаа тээһэн байна. Жэшээлхэдэ, 269 вагон барилгын материал, 218 вагон модон, 150 вагон шулуу нүүрһэн, 30 вагон сонхын шэл арбан хоногой даабариһаа гадуур ашагдаа.

Түрүүшын кварталай түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ мүрысөөндэ түрүүлжэ ябаһан коллективүүд яһала олон. Новоильинск станциин ашаа тээгшэд даабаряа холо үлүүлэн дүүргэжэ, эрхимлэжэ ябана. Шулуута, Онохой, Горхон станцинуудай хүдэлмэришэд арадай ажахын элдэб янзын ашаа хэрэглэгшэдтэнь түргэнөөр хүргэхэ гэжэ оролдон, даабаряа холо үлүүлэн дүүргэнэ.

М. Савельев.

ХАЛУУН ХАҺАДАА БЭЛДЭНЭ

Хабарай тарилгые эрхим шанартайгаар үнгэргэхэ зорилгоор колхозой комплексно бригада бүхэндэ тракторна бригаданууд эмхидхэгдэбэ. Мүнөө тэдэ бригаданууд тарилтынгаа техникые заһабарилжа дүүргэнтээд байна. Жэшээнь, Дээдэ-Һутайн трактористнууд (техникын талаар бригадирай орлогшо Н. Мальцев) бүхы трактор, машинануудаа бүри халуун намар заһабарилжа дүүргэһэн юм. Мүн хошуун-үзүүрэйхидшье сеялкэ, культиватор, плуг, борнойнуудаа заһажа дүүргээ. Эндэхи механизаторнууд Цыретор Батомункуев, Валерий Очиров, Батомунко Дашиев болон бусад илангаяа һайнаар хүдэлмэрилнэ.

Колхозой бүхы табан тракторна бригада энэ жэлдэ түрүүшынхеэ ажахын тоосоондо орожо хүдэлмэрилхэнь. Энэнь ажахыгаа ашаг ехэтэй болгохо хэрэгтэ ехэхэн туһа хүргэхэ байха.

КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй түүхэтэ шиидхэбэреэр зоригжоһон колхозой механизаторнууд таряалангайнгаа бүхы талмайһаа дунда жэшээгээр 12—14 центнер ургаса хуряаха гэжэ шиидэв.

Тэрэшэлэн ургасын ехэхэн талмай уһалагдаха байна. Жэшээнь, нёдондо Галтай, Барай адаг горхонуудта тусхай хаалта баригдаад, 600 гаран гектар таряалан болон сабшалан энэ хабартаа уһалагдаха юм. Колхоздомнай газар уһалдаг баян дүй дүршэлтэй үбгэд олон. Тэдэнэй тоодо пенсионернүүд Даша Иванов, Очир Будаев, Цыренжап Цыдыпов, Дашабал Будаев болон бусад ороно. Эдэнэр СССР Союзай Министрнүүдэй Соведэй гаргаһан пенсионернүүд тухай тогтоолтой танилсаад, колхозойнгоо сабшалан уһалалсаха гэжэ шиидэв. Ажахын тоосоондо ороһон хонишодой бригадынхид тус бүриингөө сабшалан үтэгжүүлхын тула горитойхон хүдэлмэри хэжэ, нёдондонойхиһоо 1,5—2 дахин ехэ үбһэ хуряахаар хараалнад. Тиихын тулада нёдондо эндэ баригдаһан шэнэ һубагаар 300 гаран гектар сабшалангай, кукурузын газар уһалагдаха байха.

Таряалан, сабшалангай ургаса дээшэлүүлжэ, КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй түүхэтэ шиидхэбэри бэелүүлхэ хэрэгтэ манай колхознигууд өөһэдынгөө хубитые оруулха байна.

— Таряалан дээрээ үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ, газараа һайнаар уһалха, ажал хүдэлмэреэ үргэлжэдэнь оньһожоруулха, түрүүшүүлэй дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлхэ тушаа партиин ЦК-гай заабари тон зүб байна, — гээд жара холо гарамгай пенсионер Дашабал Будаев «Знамя Ленина» колхозой контородо болоһон суглаан дээрэ һаяхан хөөрэжэ һуугаа һэн.

— Урда жэлнүүдтэ хараһан лэ газарта суперфосфат болон бусад үтэгжүүлгэ бороо хурада орожо хэбтэдэг байгаа. Тэрээндэ хэды ехэ мүнгэ зөөри гаргашалдаг байгаа гээшэбибди. Харин саашадаа үтэгжүүлгэеэ гуримтайгаар, газарай шанар харалсажа хэрэглэдэг болоходо, тад ондоо байха гээд тракторна бригадын бригадир Цыретор Батомункуев нэмэбэ.

Газар таряалангаа зүбөөр эрхилжэ, 1964 ондо баян ургаса хуряахын тула бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэхэ тушаа колхознигууд эндэ дэлгэрэнгыгээр хөөрэлдөө.

Б. Дымбрылов,
худөө бэшэгшэ.

Мухар-Шэбэр.

Мухар-шэбэрэйхидэй жэшээгээр

Уһалагдадаг газараа үргэдхэхын түлөө

...ай колхоз уһалжа боло... ...таряалан, сабшалангай га... ...р элбэг юм. Гансахан 2100 ... гектар таряалан уһалхаар ... Теэд уһалалгын системэ... ...й һандарһан дээрэһээ, мүн ...р түхеэрэгдээгүй байһан... ...нёдондо тэрэнэй миил 300 ...рынь уһалагдаа һэн.

...КПСС-эй ЦК-гай декабриин, февралиин Пленумүүдэй шиидхэбэреэр зоригжоһон колхозоймнай гэшүүд мүнөө жэл уһалагдадаг газараа эрид үргэдхэхэ тушаа ехэхэн оролдолго гаргажа байна. 300 гектар таряалан уһалхаар Бороголой уһалууриин системэ бүтээгдэжэ байна. Энэ системын эхинэй хаалта бариха хүдэлмэрине аймагай центрэй комсомолшууд шефтээ абаад, яһала урагшатайгаар ябуулна. Эндэ 5 комсомолшууд таһалгаряагүй ажаллана. Тэдэниие ВЛКСМ-эй хүдөөгэй үйлэдбэриин комитедэй инструктор нүхэр Никифоров ударидана.

Эдэнэрэй хүсөөр 130 кубометр барилтын шулуун бэлдэгдээд, 50 кубометрынь зөөгдэбэ. Энэ хүдэлмэридэ нэгэ автомашина табигданхай.

Мүн Уланай уһалууриин системэ заһагдажа, энэ жэлдэ хахадынь ашаглалгада оруулагдаха.

Уһанайнгаа газар зүбөөр, ашаүрэ ехэ үгэхөөр хэрэглэхэ асуудалда анхарагдана. Байгша ондо уһанай газарта гол түлэб кукуруза, саахарай свёкло, хартаабха, овощ, горох, турнепс, наран сэсэг; бага зэргэ тарян таригдахаар хараалагдана.

Мүнөө тэндэ хүдэлхэ звенонууд эмхидхэгдэжэ, поли дээрээ наг шэбхэ зөөжэ захалба. Кукурузашадай звеное даагшад Тугед Шоймполов, Лыгден Цыренов гэгшэд түрүүшын үдэрһөө эршэмтэйгээр ажаллана. Мүнөө 2500 тонно наг шэбхэ поли дээрэ гаргагданхай. Энэ хүдэлмэридэ 8 трактор, бульдозер, шэбхэ ашадаг түхеэрэлгэтэй трактор ябана. Управлени доторoo соносхогдоһон ударна һарын туршада 16 мянган тонно шэбхэ гаргаха түсэбтэйбди.

Гадна 400 гектар уһалагдамаар сабшалантайбди. Тэндэ хүдэлхэ луговодуудай тусхай звено байгуулагдаа.

Таряалан уһалалгаар дүршэл багатай байнабди. Тиимэһээ энэ мэргэжэлдэ хүнүүдээ һургаха гэжэ оролдонобди. Мүнөө 10 хүн үйлэдбэриин управлениин дэргэдэ болоһон 5 үдэрэй семинарта хабаадахаяа ерэнхэй.

Газар уһалха машина түхеэрэлгэнүүд үшөөл бэлэн болгогдоогүй, дутамаг байна. Энэ талаар колхозой правлени анхаралаа бага табина. Саг үнгэржэл байна, газар уһалжа эхилхэ болзор газаа орожо ерээ. Шамдахаар болоо гээшэ.

А. БУБЕЕВ,
XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой мелиоратор.

Баргажан.

Түрүүшын амжалта

...ртиин ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые ...оор бэелүүлхын зорилгоор Хяагтын үйлэдбэриин управ... ...Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд тодорхой хэм... ...үүдые хараалланхай.

...ээд ажалдаа түрүүшын амжалта туйлажа, гүрэндэ ...нтнер мяха худалдаа гэхэ гү, али нэгэдэхи кварталайн ...үсэб 115 процент дүүргэбэ. Мүн нэгэдэхи кварталда 1300 ...р һү худалдаха түсэбөө мартын 10-да амжалтатайгаар ...һэн байна.

Д. Батуев.

Улаан-Үдын мяха-консервын комбинадта үн... сэхэ ажалаараа алдар солотой болоһон хүнүүд олон юм. Консервын баанха хэдэг цехэй станочница Валентина Кулакова коммунис ажалай ударник болоод, һара бүридэ даалгабаряа холо үлүүлэн дүүргэнэ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Кулакова (баруун гарһаа) цехэй начальник Г. М. Семченкодэ хүдэлмэреэ харуулжа байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Йеменэй президент Москва ерэбэ

СССР-эй Верховно Соведэй ...идиумэй, Советскэ правительствын уряалаар Йеменэй ...й республикын президент, политическа бюрогой түрүүлэгшэ, ...ональна аюулгүй байдал са... Соведэй түрүүлэгшэ, ЙАР-ай ...н главна командалагша маршал Абдалла ас-Саляль мартын ...-да Москва ерэбэ.

ЙАР-ай болон СССР-эй гүрэнэй ...ээр, Абдалла ас-Салялиин, ... Хрущевой, Л. И. Брежневэй ...түүдээр шэмэглэгдэһэн ...лска аэродром дээрэ хүндэтэ ... жагсаагдаад, гүрэнэй ...үүд гүйсэдхэгдэһэн байна. ...үүдай артиллерийскэ салют ...

СССР-эй Верховно Соведэй ...идиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. ..., Г. И. Воронов, А. Н. ..., СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын ... Я. Э. Калнберзин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Д. Ф. Устинов, СССР-эй министрнүүд, СССР-эй Гүрэнэй комитедүүдэй түрүүлэгшэнэр болон бусад түшаалта хүнүүд, Москвагай ажалшадай түлөөлэгшэд хүндэтэ айлшаниие угтаһан байна.

Угтагшадай дунда ЙАР-һаа СССР-тэ байдаг элшэн сайд Салех Али аль-Ашуаль, СССР-тэ байдаг дипломатическа бусад түлөөлэлгэнүүдые толгойлогшонор, совет болон хариин журналистнууд байлсаа.

(ТАСС).

Һүүлэй һонин

Аха дүү ёһоной харилсаа холбоо улам саашадань хүгжөөхын аша туһада

КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев Корейн ажалай партиин ЦК-гай түрүүлэгшэ, КНДР-эй Министрнүүдэй Кабинедэй түрүүлэгшэ Ким Ир Сендэ, КНДР-эй Арадай Верховно суглаанай президиумэй түрүүлэгшэ Цой Ен Гендэ амаршалгын телеграмма эльгээгээ. СССР болон Корейн Арадай-Демократическа Республикын хоорондо экономическа ба соёл культурын харилсаа холбоон тухай хэлсээндэ гар табиһанһаа хойшо 15 жэлэй ойн гүйсэһэнтэй дашарамдуулан, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон бүхы совет арадай үмэнэһөө амаршалжа, Корейн ажалай партиин ЦК-да, КНДР-эй Арадай Верховно суглаанай президиумдэ, правительствада, Корейн бүхы арадта һайн һайханиие хүсэжэ байһанаа энэ телеграмма соогоо элирхэйлэн мэдүүлээ.

КНДР болон Советскэ Союзай хоорондохи экономическа ба соёл культурын таһаршагүй үргэн харилсаа холбоон үнгэрһэн 15 жэлэй турша соо хоёр оронуудай арадуудта гайхамшагта һайн үрэ дүнтүүдые асарһан байна гээд телеграмма соонь тэмдэглэгдэнэ.

(ТАСС).

Советскэ Союзда Румыниин хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гай делегациин байһан тухай

РРП-гэй ЦК-гай политбюрогой гэшүүн нүхэр Ион Георге Маурер түрүүтэй Румыниин хүдэлмэришэнэй партиин Центральна Комитедэй делегаци Пекин болон Пхеньянһаа бусажа ябахадаа, мартын 14-нэй үдэшэ Гагра хүрөөд, КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь нүхэр Н. С. Хрущевтой уулзаба. Энэ делегацида РРП-гэй политбюрогой гэшүүд нүхэд Эмиль Боднэраш, Николае Чаушеску, Киву Стойка гэгшэд ороолсоо.

Адлерай аэродром дээрэ Румыниин хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гай делегациие КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Н. С. Хрущев, КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн А. И. Микоян, КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүндэ кандидат, Грузиин КП-гай ЦК-гай нэгэдэхи секретарь В. П. Мжаванадзе, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Ю. В. Андропов, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн Г. Д. Джавахишвили, партиин Абхазай обкомой секретарь М. Т. Бгажба гэгшэд угтаа.

Мартын 15, 16-да КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь нүхэр Н. С. Хрущев нүхэр Ион Георге Маурер түрүүтэй Румыниин хүдэлмэришэнэй партиин Центральна Комитедэй делегацитай уулзаһан байна.

КПСС-эй ЦК-гай зүгһөө эдэ уулзалгануудта КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн нүхэр А. И. Микоян, КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүндэ кандидат нүхэр В. П. Мжаванадзе, КПСС-эй ЦК-гай секретарь нүхэр Ю. В. Андропов гэгшэд хабаадалсаа.

РРП-гэй зүгһөө РРП-гэй ЦК-гай политбюрогой гэшүүд нүхэр Эмиль Боднэраш, нүхэр Николае Чаушеску, нүхэр Киву Стойка гэгшэд хабаадалсаа.

Уулзалгануудай үедэ хоёр талануудые һонирхуулжа байһан асуудалнуудаар хоёр партинуудай түлөөлэгшэд һанамжаяа халан абалсаа. Марксизм-ленинизмын болон пролетарска интернационализмын ёһо гуримуудай үндэһөөр социализмын оронуудай бата нэгэдэл, бата жагсаал, мүн уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн бэхижүүлхын түлөө тэмсэлтэй холбоотой асуудалнуудта хөөрэлдөөнэй үедэ онсо анхарал хандуулагдаһан байна.

Эдэ уулзалганууд аха дүү ёһоной хани барисаанай оршон байдалда үнгэрөө.

Мартын 16-да РРП-гэй ЦК-гай делегаци эхэ ороноо бусаба.

(ТАСС).

ЭРДЭМ УХААНАЙ, ТҮРҮҮ ДҮРШЭЛЭЙ ТУЙЛАЛТЫЕ ҮЙЛЭДБЭРИДЭ НЭБТЭРҮҮЛХЭ

ХҮДӨӨ ажахые ашаг ехэтэйгээр хүгжөөхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай түүхэтэ февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүд дотор ороохо таряа, һү, тоһо, мяха, нооһо болон бусадые хямда сэнтэйгээр, ехээр абадаг болохо арга зам заагданхай. Тэрэ тоодо эрдэм ухаанай, түрүү дүй дуршэлэй туйлалтануудые үйлэдбэридэ хаа хаанагүй үргэнөөр нэбтэрүүлхэ тушаа онсолон тэмдэглэгдэһэн байна.

Манайшье республикада эрдэм ухаанай, түрүү дүй дуршэлэй туйлалтануудые бодото дээрэнь хэрэглэжэ, горитой амжалта туйладаг колхоз, совхозууд, бригада болон звенонууд, олон түрүүшүүл бии гээшэ.

Жэшээ болгон хэлэхэдэ, Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениин ажахынууд үнгэрэгшэ жэлдэ аммиагай уһа ашагтайгаар хэрэглээ. Гектар бүхэндэ 2,5—3 центнер аммиагай уһа үтэгжүүлгэ болгон оруулхада, ургаса 3 центнерһээ 5 центнер хүрэтэр нэмэнэ бшуу. Аммиагай уһа газарай хүрьһэндэ оруулха гаргашыень хараада абабал, ингэжэ үтэгжүүлэгдэһэн тарялангай га бүхэнһөө 15 түхэригэй олзо абтаһан болоно. Нэгэ иимэ ондоошье жэшээ дурдая. Шэниисын гектар бүхэндэ 50—60 килограмм хараатайгаар суперфосфат үтэгжүүлгэ болгон оруулхада, мүн лэ ургаса эли бодо дээшэлдэг. Ивалгын туршалгын ажахын 700 гектар шэниисын газарта иимэ үтэгжүүлгэ хэгдэһэн байгаа. Тиихэдэнь га бүхэнэй 17,8 центнер шэниисэ хуряагдаа бшуу. Харин суперфосфадаар үтэгжүүлгэ хэгдээгүй газарайнь гектар бүхэнһөө ойроол 10,7 центнер шэниисэ хуряагдаһан юм. Органо-минеральна холисо хэрэглэхэдэ баһал ургаса горитойгоор дээшэлнэ. Гербицидүүдые хэрэглэжэ, буртаг үбһэнтэй тэмсэхэдэ, мүн лэ экономическа талаараа ашагтай һайн. «Эрдэм» совхоздо, «Забайкалец» колхоздо иимэ арга хэрэглэхэдэнь, ороохото ургамалнуудай гектар бүхэнэй ургаса 3, дээшэшье центнерээр нэмэһэн байна.

Буряадаймнай эрхим кукурузашад нүхэд Гонсорунов, Жапаев, Кондратюков болон бусад гектар бүхэнһөө 15—25 тонно шэбхэ гаргажа, кукуруза тариха газарай хүрьһые заабариин ёһоор элдүүрилэн, ургасынь хойноһоо зүбөөр харуулжа, жэл бүри бүүргэтэй кукурузын ногоон масса абадаг хүнүүд.

ШИИГ НОЙТООР дуталдадаг манай эндэхи эрхэ байдалда газар үһалха гэшэ ехэ удха шанартай. Газар тариалангда нютагай, минеральна үтэгжүүлгэ оруулаад, үшөө тэрэ газараа һайса үһалаа һаа, баян ургаса сохом лэ хуряагдаха. Тарялангай газарые үтэгжүүлэнгүй, тарилгын урда тээ газараа үһалаад, мүн ургасынь ургажа байха үедэ баһа зүбөөр үһалаад байбал, ургаса эли бодо дээшэлдэг. Иигэжэ республикын олон ажахынууд, түрүүшүүл үнинэй дүй дуршэл дээрэһээ тодорхойлһон байха юм. Хэрбээ газараа зүбөөр үһалаад, минеральна үтэгжүүлгэ гү, али органо-минеральна холисо, компост хүрэхөөр хэрэглэбэл, ургаса 3 дахин дээшэлдэг байха юм.

Ойрын 2—3 жэлэй туршада манай промышленность оронойнгоо бүхы ажахынуудые хүсэд хүрэхэ үтэгжүүлгээр хангажа шадахагүй байна. Энээнийе хараада абан, бидэнэр нютаг нютагай арга боломжонуудые шадамар зүбөөр хэрэглэхэ, наг шэбхэ тарялан, сабшаланда арга соонь гаргаха болонобди. Бии байгаа наг шэбхээрээ 70—80 мянган гектар тарялангай газар үтэгжүүлхэ аргатайбди. Хэрбээ энэ шэбхээ хэрэглэн, компост бэлдээ һаа, 300 мянга гаран тарялангай газар үтэгжүүлжэ болохо бшуу. Компостнуудые хэрэглэһэнэй ашаар 50—60 мянган тонно ороохо таряан нэмэжэ абтаха жэшээтэй. Үшөө ингэжэ үтэгжүүлэгдэһэн газараа эрхим һайнаар үһалбал, ургаса али тухай дээшэлхэ гээшэб.

Республикын колхоз, совхозуудта 5000 гаран километр хараанай үһалууриин элдэб ханааб, түхеэрэлгэнүүд бии. Эдэ бүгэдые хэрэглэжэ, 175 мянган гектар эдлүүриин газар, тэрэ тоодо 42 мянган га тарялан үһалагдаха байна. Мүнөө үедэ тарилгын хүдэлмэриин эхилтэр үһалууриин ханааб, түхеэрэлгэнүүдые дууһан бэлэн болгохо, газар үһалха хүнүүдые томилон табиха шухала болоо. Тиигэжэ звенонуудые дары эмхидхэжэ, үһалха газарыень, машина хэрэгсэлнүүдыень даалгажа үгэхэ саг тулаа.

Республикадамнай нуга сабшаланһаа абтадаг тэжээл үшөөл ехэ һуури эзэлдэг зандаа. Тиимэһээ нуга сабшалангай ургасые һайжаруулха хэмжээнүүдые яаралтайгаар абахаар болобо гээшэ. Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин хүдэлмэрилэгшэд ургасагүй болоһон нуга сабшалан һайжаруулха хэмжээнүүдые олон жэлэй туршада шэнжэлэн тодорхойлоо. Энэ шэнжэлэлгын ёһоор үбһэ ногоо биратайгаар ургахаяа болиһон, болдог солдогтой нуга сабшалангые һайжаруулха, зүбөөр үһалха, шэбхэжүүлхэ, үбһэ ногоо тариха хэрэгтэй болоно бшуу. Үнгэрэгшэ жэлдэ бүхыдөө 6000 гектар нуга сабшалангай газарта иимэ хэмжээнүүд бэелүүлэгдэһэн байна. Тиихэдэнь сабшалангай ургаса горитойгоор дээшэлээ юм.

МҮН эрдэм ухаанай, түрүү дүй дуршэлэй туйлалтанууд мал ажалдашье ехэ үүргэтэй. Малай тэжээлдэ элдэб биостимулятор, антибиотигуудые, шэлбүүһэнэй гурил, гидропонно аргаар ургуулагдаһан ногоон болон бусад угаа ехэ удха шанартай болонхой. Тэжээлдэ иимэ элдэб шэмэтэй холисонуудые нэмэхэдэ, мал ажалһаа абтадаг продукт 1,5 дахин ехэдхэгдэхэ, гаргаһа 2 дахин багадхагдаха байна. Тиигээдшье залуу мал түргөөр мяхажадаг, түлжэдэг байха юм.

Мал белогоор дуталдахадаа ашаг шэмэ багатай байдаг. Эндэ хими малшадта ехэ туһа хүргэнэ. Юуб гэхэдэ азот ехэтэй мочевинэ белогой орондо хэрэглэгдэнэ бшуу. Эрдэм-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудай тодорхойлон гаргаһаар, 1 тонно мочевинэ үнеэдтэ үгөөд байхада, 8—10 тонно һүн нэмэжэ абтадаг. Мяхан дээрэ бодоходо, 500—600 килограмм мяхан нэмэжэ абтадаг байха юм. Хонидто 1 тонно мочевинэ эдюулээд байбал, 100—150 килограмм нооһон нэмэжэ абтаха болоно. Республикын туршалгын станциин эрдэмтэдэй шэнжэлһэнэй ёһоор, шэмхэгдэһэн залуу малда үбэлдөө суудхэ бүхэндэ 75 грамм мочевинэ үгэхэдэ, шэгнүүрынь 16 процентээр үлүүсэ нэмэнэ. Тиигэжэ нэмээгдэһэн шэгнүүрэй килограмм бүхэндэ тэжээлэй 9 единицэ гаргашалагдадаг һаань, 7, 8 хүрэтэрөө багадхагдана.

Улаан-Үдын мяханай комбинадта хуурай биостимулятор бэлдэдэг болоо. Ноябрь, декабрь һарада Борьёогой совхоздо 300 эрэ хашарагуудые шахан таргалуулхадаа энэ биостимулятор хэрэглээ һэн. Суудхэдээ толгой бүридэнь 5—7 грамм үгтэдэг байгаа. Тиихэдэнь тус бүриинь шэгнүүр суудхэдэ 870 граммаар нэмээ бшуу. Харин иимэ биостимулятор үгтөөгүй хашарагуудайнь шэгнүүр ойроол суудхэдэ 600 граммаар нэмэһэн байна.

Гидропонно аргаар ургуулагдаһан ногоон тэжээлые норшооходо, тахяада эдюулхэдэ угаа һайн. Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин «Коммунизм» колхоздо 1963 оной январь һарада 1975 тахяаһаа 2040 үндэгэн абтаһан юм. Харин тэрэл жэлдээ иимэ ногоо эдюулдэг болоходонь, 3028 тахяаһаа 26,7 мянган үндэгэн абтаһан байха юм.

Энэ үбэлжэлгын эхинһээ хойшо республикымнай олон ажахынуудта хэмэл һүн хэрэглэгдэдэг болобо. Удхэн һүн иигэжэ горитойгоор алмагдажа, гүрэндэ ехээр худалдагдана бшуу.

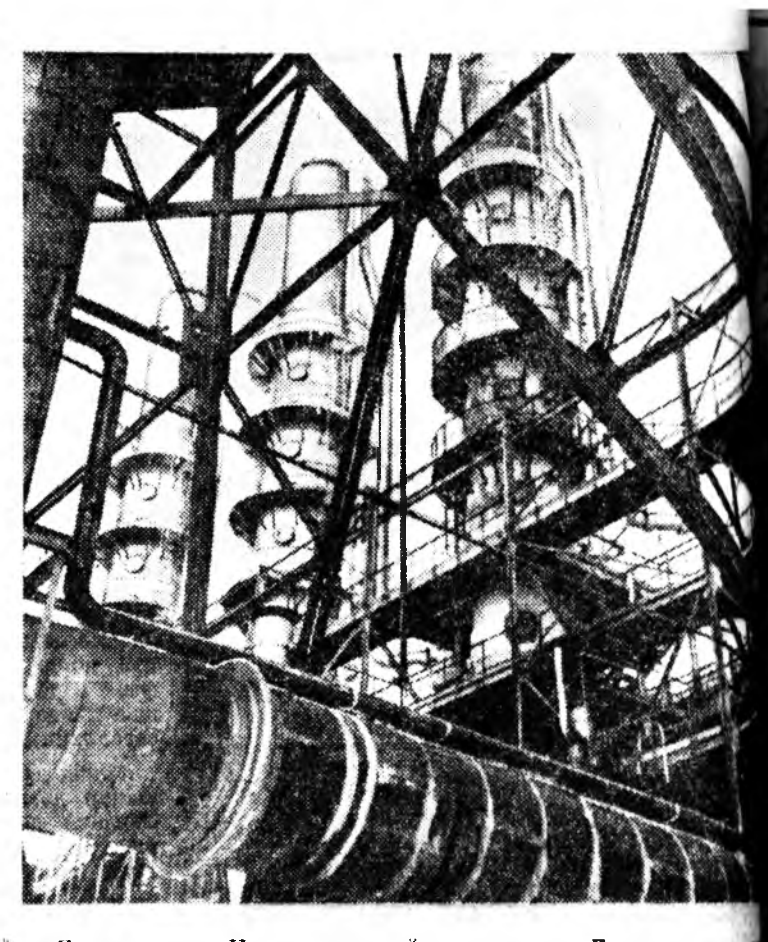
Тэжээлэй антибиотигуудые (биомицин, террамицин) хэрэглэхэдэ, залуу мал түргөөр мяхажадаг, томо болодог, элдэб үбшэ хабшанда дайрагдадаггүй.

Энэ мэтээр эрдэм ухаан, түрүү дүй дуршэл шэнэ шэнэ арга бии болгожол, бодото ажалда нэбтэрүүлжэл байдаг ха юм.

ПАРТИИН ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые түргөөр бэелүүлхын зорилгоор эрдэм ухаанай, түрүү дүй дуршэлэй туйлалтануудые үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлхэ хэмжээнүүдые абаха саг болоо. Ажахы бүхэн жэлэй эхиндэ түрүү дүй дуршэлэй, эрдэм ухаанай шэнэ арга зүйлнүүдые дэлгэрүүлхэ тусхай түсэб зохёохо ёһотой гэжэ һанагдана. Эмхидхэлэй-техническэ түсэб жэл бүхэндэ колхоз, совхоздо табигдаад, тусхайта ёһоор баталагдадаг байгаа һаа зүйтэй. Юуб гэхэдэ бригадир, фермые даагша, мэргэжэлтэ бүхэн энэ талаар юу хэхэ тухайгаа тусхай харюусалгатай байха болоно. Хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса, малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ, ажал хүдэлмэри оньһожоруулха, ажалай эмхидхэл, түлөөһэ нарижуулха асуудалнууд энэ түсэб соонь тодорхойлогдохо ушартай. Ямар нэгэн түрүү арга хаана, ямар фермэдэ, полидо хэрэглэгдэхэб, харюусалгата хүниинь хэн бэ, энээнэй бодотоор бэелүүлэгдэжэ байһые хэн хинан шалгахаб гэһэн асуудалнууд баһал түсэб соонь тодорхойгоор заагдаха байна.

Колхоз, совхоз бүхэндэ эмхидхэлэй хүдэлмэри нарижуулан һайжаруулжа, эрдэм ухаанай, түрүү дүй дуршэлэй туйлалтануудые саг дары нэбтэрүүлжэ, хүдөө ажахыгаа ойрын жэлнүүдэй туршада ашаг ехэтэй болгохо хэрэг шиидхэлгэдэ хүн бүхэн эдэбхитэйгээр хабаадалсаха зэргэтэй.

Н. ДОРОФЕЕВ,
КПСС-эй обкомой хүдөө ажахын таһагые даагшын орлогшо.

Белоруссида Неман мүрэнэй эрье дээрэ Гродненско [...] үтэгжүүлгын завод—ехэ химиин тон томо предприяти бар[...] байнхай. Зураг дээрэ: Гродненско азотно үтэгжүүлгын з[...] азотно кислотагай болон аммиагай селитрын цех.

АПН-эй ф[...]

Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин Эрхирэгэй совхоз шубуу олоор үсхэбэрилдэг, ехэ хэмжээнэй үндэгэ абадаг тусхай мэргэжэлтэй болохо талаар һайн алхамуудые хэжэ эхилэнхэй. Нёдондо эндэхи шубуушад яһала һайн амжалта туйлажа шадаа. Тэрэ амжалтаяа мүнөө жэлдэ бүри арьбадхаха зорилго табинхай. Тиигээд зориһондоо хүрэжэшье байна.

Байгша оной түрүүшын кварталда үндэгэ абалгаар хараалһан түсэбөө эрхирэгэйхид хоёр һарын туршада дүүргэжэ шадаһан байна. Эндэхи шубуушад мартын 1-нэй байдалаар 520 гаран мянган үндэгэ абаа. Үндэгэ олоор абахынгаа хажуугаар тахяагайнгаа тоо толгой олошоруулха тушаа анхаралаа хандуулнад. Даб дээрэ 4500 тахяагай дальбараануудые инкубаторна станциһаа абанхай, дэгжээжэ байнад.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Эрхирэгэй совхозой тахяагай фабрикын хүдэлмэришэд суглуулһан үндэгэеэ складта тушаахаяа гэшхэлнэд.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

АЖАЛАЙ ШЭМЭГ— ГАБЬЯА

Баргажанай суута хонишон Ш. Л. Цыремпиловагай статьятай олон хүнүүд танилсажа, өөһэдынгөө һанамжа, дурадхалнуудые бэшээ. Мүнөөдэр Зэдын управлениин Борьёогой совхозой хонишон Д.-Н. Балдановай статья толилогдохонь.

Саашадаа иимэ бэшэгүүдые эльгээжэ байхыень гуйжа, бүхы хонишодто ханданабди.

МАЛША ХҮН бүхэн хамтын хэрэгтэ хамаг сэдьхэлээ табижа ажаллаха, ажалшан нэрэеэ нэрлүүлхэ гэһэн Шалсама Ламажановна Цыремпиловагай бэшэгэй «Буряад үнэн» газетын хуудаһанда толилогдоод байхада уншаа һэм. Энээнтэй дашарамдуулан, өөрынгөө һанамжа тухайда хэдэн үгэ хэлэхэ хүсэлтэйб.

Би үни удаан саг соо, үндэр наһатай болотороо хамтын ажалда ябаһан ехэнхи сагаа хони адуулжа үнгэргэһэн байгааб. Малайнгаа ашаг шэмые дээшэлүүлхын тула оролдо оролдоһоор үндэр наһатай болоһон намда ажалай дүй дуршэлшье байха. Тэрэнээ залуу хонишодто дамжуулан үгэдэг байхаһаа арсанагүйб: «Малаар мал хэжэ, ашаг шэмыень арьбадхажа ябаһан хэтэ угай малшадай ажалайнь һайн талые харалсажа ябагты, дүй дуршалые хэрэглэгты!» гэжэ залуушуулда юрөөнэб.

Һүүлэй жэлнүүдтэ парти, правительствэмнай хүдөө ажахыгаа хүгжөөхын тула туйлай ехэ анхарал хандуулна. Мүнөө хүдөө ажахыда хими үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэжэ байна. Ниитынгээ баялигые арьбадхахын түлөө тэмсэхые партимнай хүн бүхэниие уряална.

Хони мал адуулжа, ашаг шэмыень дээшэлүүлжэ байха гээшэ ехэхэн хүндэтэй зорилго. Хүнэй ~~харжа, харууһалжа~~ байгаагүйдэ хонин һүрэг олошорхо, һайжарха гэжэ хэзээдэшье, ямаршье үе сагта байгаагүй юм. Энэ талыень хаража, малаа һайнаар лэ харууһалжа байха ёһотой ха юмбибди.

Ажалайнгаа дүй дуршэл тухай хэлэхэ болоо һаамнай иимэ. Урдань хада хурьгадые дулаанай сагта абажа байхые оролдодог бэлэйбди. Ажалайнь хүндэниие харалсагдаа һаабдаа. Тэд энэмнай нэгэ талаараа хонишодой ажалда муугаар нүлөөлдэг байһаниинь элитэ. Хабар орой болоһон хойно хурьгадые абахада, үбэл болотор хүсэд тэбээржэ шададаггүйнь мэдээжэ. Мүнөө хурьгадаа үбэлэй сагта түлжүүлдэг болоно, һанаамнай амараа. Хүдэлмэринь хүндэшье һаа, январь-февральда абтаһан хурьгад зунай ногоон дээрэ гаратараа һайса харууһалагдабал мяхалиг томо болодог, зунай намарай бэлшээриин хаһада хүсэд бэежэдэг. Тобир тарган ондо оруулагдаһан тиимэ түлгэнүүд хоёрдохи жэлдээ үдэжэ захалдаг, нооһо ехэтэй хонид болодог юм.

ТҮЛ АБАЛГА — хонин ажалай тон харюусалгатай хаһа. Энэ үеэр хонишод хэжэ байһан ажалайнгаа түрүүшын шалгалтые дабадаг шуу. **Хонидоо тобир тарган байлгабал, өөдэргэн, дорюун хурьгадые абахаш! Үрэжүүлгые саг соонь, шанартайгаар эмхидхэбэл, нэгэшье хони һубайруулхагүйш!** Иимэл даа. Бидэ мүнөө түл абалгаяа эмхитэйгээр үнгэргэжэ байнабди. Абаһан хурьгаднай кошарно-базова аргаар түлжүүлэгдээд, нэгэшье толгойн гарзада ородоггүй. Хонин бүриһөө хурьга абаха уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэдэгбди. Мүнөөшье жэлдэ зориһондоо хүрэхэл байхабди.

Нарай хурьгад үбэлдөө элбэг тэжээл дээрэ байлгагдажа, харууһалагдадаг. Хурьгадта эдюулхээр витамин ехэтэй һайхан үбһэн жэл бүри бэлэдхэгдэдэг. Минеральна тэжээлээр дутадаггүйбди. Нарай малые иимэ тэжээлээр дутаажа болохогүй. Юуб гэхэдэ, хурьгад түргэнөөр томо болодог, мяхажадаг ха юм.

Хурьгадые ямар һарада эхэһээнь илгажа харууһалхаб? Энээниие хонишон бүхэн мэдэжэ байха зэргэтэй.

Түрүүшын үдэрһөө эхилээд һайнаар харууһалагдаһан, гарай тэжээл дээрэ байлгагдажа, эртээнһээ һургагдаһан хурьгадые эхэтэйнь суг удаан ябуулжа бэлшээһэнэй хэрэггүй. Томожоһон хурьгад хүхэдэг байхадаа эхэеэ муудхаажа, зүдэрөөжэ болохо. Тэнхээ тамираа һуларһан хонидһоо нооһоншье бииратай абтадаггүй юм.

Тиимэһээ манай отарынхид томожоһон хурьгадайнгаа шэгнүүрые харалсан, эхэһээнь амяарлаад, тусгаар харууһанда табидаг. Тиигээд эхэ хонидоо һайнаар харууһалжа, нооһыень ургуулхые оролдонобди. Тарган ондо ороһон хонидой нооһон эртэ хөөрэжэ, һайн сэгнэлтэтэйгээр гүрэндэ тушаагдадаг гээшэ.

НООҺО хайшалалгые бэлэдхэлтэйгээр угтаха хэрэгтэй. Нооһо хайшалдаг агрегадууд саг соогоо түхеэрэгдэжэ, тодхогдохонь шухала. Зарим ушарта нооһо хайшалдаг байранууд тааруу зохидоор бэлдэгдээгүй байжа, ажалдамнай һаад татадаг. Илангаяа хайшалалгын агрегадуудай бүтээсэ багатайгаар хүдэлгэгдэбэл, асарагдаһан хонид бэлшээгдэжэ байхынгаа орондо удаан саг соо хаалтатай байха болоно. Гэхэһээ гадна, дуст болон керолин гэхэ мэтэ зүйлнүүд хайшалалгын пунктнуудта ходо байха зэргэтэй. Үшөө юуб гэхэдэ: отарынгаа хонидые асарһан хонишод хайшалагшадта заабол хандажа, хонидые ямар зэргээр хайшалхаб, хэрбээ хонинойарһа хайшалжа гэмтээгээ һаа, эмшэлэнгүйгөөр табижа болохогүй гэжэ һануулха зэргэтэй.

«Сагаан алтанай» хуряагдажа д[...] хойно ямар зорилго табихаб гэбэл[...] нишон бүхэн бүхы хүсэ шада[...] оролдожо, хонидые үрэжүүлгэд[...] дэхэ ёһотой. Энэ шухала кам[...] шадаал һаа богонихон болзорто үнгэргэхэ[...] гэбэл, үбэлэй түл абалгые бага саг соо[...] хэжэ дүүргэхэ аргатай болоно бшуубди. [...] най мүнгэ зөөридэшье алмалта ехэтэй. Жа[...] үбэлэй сагта түл абахадаа, хурьгашадые[...] үдэр бариха байнабди. Тэдэндэ ехэ түлөө[...] лэхэ хэрэгтэй ха юм.

Үрэжүүлгэ яажа үнгэргэнэбибди? Энэ хү[...] рээ богони болзор соо, зүбөөр эмхидхэе гэ[...] хин хэлэхэ байнаб. Тиихэдээ үрэжүүлгын [...] нуудта байдаг зэмсэг, хэрэгсэлнүүдые с[...] бариха, наринаар хадагалха хэрэгтэй. Мана[...] рынхид үрэжүүлхэ хаһын ороходо, хонидоо[...] 60 толгойгоор таһалжа, тусгаар хашаа со[...] гаад, хүгтэй хусануудые оруулжа бэдарүү[...] һубай хонидоо илгаад, үрэжүүлжэ захал[...] Отарада байлгагдадаг хусануудые эхэ хо[...] суугтань адуулжа болохогүй. Тиигэхэгүйн [...] хусануудаа амяарлан, хотон соогоо ору[...] һайн хоол эдюулжэ байдагбди. Бэдэрдэг [...] нуудта талха таряанай зүйл, мүн загаһанай[...] үдэрэй 10—15 граммаар үгэжэ байхада [...] гэжэ һанагшаб.

Адуулган тухай иигэжэ хэлэхэ байнаб. [...] бэлшээриин үедэ хонидые шадамараар ал[...] хэрэгтэй. **Хонишон гээшэмнай гансал хүби[...] ажал хараад ябадаг хүн бэшэ юм. Харин [...] гүүр эртэ бодоод, мүнөөдэр халуун гү, аль[...] рюун үдэр болохо гэжэ тухайлан мэдэхэ [...] Хэрбээ халуун үдэр болохоёо байгаа һаань[...] нидоо эртэ бэлшээридэ гаргаха ха юм.** На[...] эртэдэ, үглөөнэй һэрюундэ хонидоо адуу[...] үдын халуунда голдо оруулжа үһалха; халу[...] хоргожо эхилхэдэнь, добо, һэбшээтэй [...] байлгаха. Тиигээд үдэшын һэрюунэй ороход[...] хин хүдөөгэй ногоондо адуулхада таатай.

ИИГЭЖЭ хөөрэлдэхэ үедэ ажалайнгаа [...] дунданууд тушаа хэлэхэ һанаатайб. М[...] нютагта хонидой нооһо хайшалдаг байра му[...] түхеэрэгдэнхэй. Оройнь хушалта муу [...] газарынь цементээр шабагданагүй. Энээнһ[...] лэжо, хонидой нооһон шорой шабартай х[...] дашадаг, доогуур сэнтэйтээр тушаагдадаг[...] Хонишод өөһэдөө хонидойнгоо нооһондо [...] юумэ уядаг, тэмдэгүүдые зүүдэг. Эдэ бүгэ[...] нооһо хайшалалгаһаа урид сэбэрлэхэ шуха[...]

Мүнөө республикымнай бүхы хонишо[...] абалгаяа үнгэргэжэ байна. Энэ хүдэлмэр[...] хитэйгээр ябуулжа, абаһан түлнүүдээ г[...] оруулангүй түлжүүлэе. Тиин ойрын жэл[...] хонин һүрэгөө олон дахин бүри олошор[...] ажалаараа алдаршахын тулада бүхы хүсэ[...] сүүлэел!

Д-Н. БАЛДАН[...]
Зэдын управлениин Борьёо[...] совхозой хони[...]

АГРОНОМ—ЭМХИДХЭГШЭ БАЙХА ЗЭРГЭТЭЙ

ХҮДӨӨ АЖАХЫН продуктнуудые түргэн зуураар элбэгжүүлхэ гээшэ мүнөөдэрэй шухала асуудал болоно. Тиимэһээ энэ жэлдэ манай Хурамхаанай совхоз ороохо таряанай, тэжээлэй ургамалнуудай баян ургаса ургуулжа, һү, мяха, нооһо, үндэгэ болон мал ажалай бусад продуктнуудые элбэгээр абаха зорилготой. Энээниие бэелүүлхэдээ нэн түрүүн доторойнгоо арга боломжонуудые хүсэд хэрэглэхэ, газар тарялангаа үрэжэл һайнтай болгохын хойноһоо тэмсэхэ байһамнай элитэ.

Мүнөө хүдөө ажахыда химиин туйлалтануудай үргэнөөр хэрэглэгдэхээ байхада, тарялан бүхэн хүрьһэнэй шэнжэ шанарые мэдэжэ, үтэгжүүлгые тэрээндэ таарулан хэрэглэхэ ёһотой. Энээнэй хажуугаар газар үһалалгада онсо анхарал хандуулха болонобди.

Манай совхоз үһанай газар ехэтэй. Хамта 780 гектар тарялангай, 500 гектар сабшалангай газар үһалха аргатайбди. Үбһэ ногооной баян ургаса хуряахын тулада 5 насосно станци хэрэглэгдэнэ. Тиимэ нэгэ станци 100 гектар сабшалан хоёр дахин үһалха аргатай юм. Энээнэй ашаар 500 гектар сабшалангай газар бүхыдөө үһалагдахаһа юм. Хэрбээ газар үһалалгые эмхитэйгээр ябуулбал, кукуруза, хартаабха, овощ таридаг полинуудые бүлтыень үһалжа, жэл бүри тогтууритай баян ургаса абажа байхамнай лабтай.

Урдань газар тарялан ходоло үһалагдажа байдаггүй дээрэһээ хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса бага абтадаг, тиимэһээ продукциимнай өөрынь үнэ сэн ехэ болодог байгаа. Зарим жэлнүүдтэ газараа үһалхадаашье энэ хүдэлмэриие хайша хэрэгээр, ямаршье аша үрэгүйгөөр үнгэргэдэг байгаа бшуубди. Үнгэрһэн жэлые абажа харахада, нилээд ехэ газарнай үһалагдаад, тэндэ үһалагдадаггүй газарайхида орходоо бага ургаса хуряагдаа һэн. Жэшээлхэдэ, насосно станци хэрэглэжэ үһалагдаһан сабшалангай үбһэ ногоон центнер бүриин 4 түхэригтэ болоһон юм. Юуб гэхэдэ, сабшалангай газар шанар муутайгаар үһалагдаһан, газар үһалагшадта абаһан продукциинь зэргээр бэшэ, харин үһалагдаһан гектар газарай түлөө түлбэринь үгтөө юм. Тиихэдэ үһалууриин системэнүүд үни хада орхигдоһоһон, заримуудынь шэнэдхэн заһабарилагдажа ашаглагдаха аад, энэ талаар горитой ажал хэгдээгүй байшоо. Энэ ушарһаа ганцашье үбһэ ногооной ургаса бэшэ, мүн ороохо таряа болон бусад ургамалнуудай өөрынь үнэ сэн ехэ байбаб.

СОВХОЗОЙМНАЙ дирекци, партийна комитет урда жэлэйнгээ алдууе дабтахагүйн тулада хэмжээ ябуулгануудые хараалжа, үһалагдадаг газарые үргэдхэхөөр шиидхэбэри абаба. Энэ жэлдэ үһалууриин системэнүүдые заһабарилхын, шэнээр барихын зорилгоор 20 мянгаад түхэриг һомологдоо. Энээнтэй хамта бүхы үһанай газар звенонуудта даалгагдажа үгтөөд байна. Кукуруза ургуулха 4 звено, хартаабханадай 2 звено, овощ ургуулха 2 звено полинуудаа үһалжа, тарилгаяа үнгэргэхэ. Гадна луговодуудай 6 звено эмхидхэжэ, сабшалангаа даалгажа үгэнхэйбди. Хүдэлмэриин халуун үедэ эдэ звенонуудта туһалаха хүнүүд үшөө нэмэгдэжэ үгтэхэ юм.

Сабшалан, тарялан үһалагшад урмашуулагдаха, тэдэнэрэй ажалай түлөөһэн абаһан продукциин зэргээр түлэгдэхэ. Жэшээлхэдэ, сабшалан үһалагшад абаһан центнер үбһэнэйнгөө түлөө түлбэри абаха болоно. Кукуруза, овощ, хартаабха ургуулагшадта баһал тиимээр түлөөһэн үгтэхөөр хараалагдана.

Мүнөө үедэ совхоздомнай эмхидхэгдэһэн звенонууд ажалаа ябуулжа эхилэнхэй. Хоёрдохи отделениин нүхэр И. Толстихинай даадаг сабшалан үһалха звено һубаг, ханаабуудаа сэбэрлэнэ. Ханааб дээгүүр тодхогдохо хаалтанууд түхеэрэгдэнэ. Мүн энэ отделениин нүхэд И. Бурцев, В. Молчанов, Г. Поздняков тэгшэдэй хүтэлбэрилдэг кукурузашадай звенонууд поли дээрээ 2 мянга гаран тонно наг шэбхэ зөөжэ гаргаа. Иигээд март һарын һүүлээр наг шэбхэ зөөхэ һара үнгэргэгдэхэнь. Энээндэ бүхы звенонууд хабаадаха, тарялан, сабшалангай газар дээрэ 15 мянга гаран тонно наг шэбхэ зөөгдэхэ юм. Наг шэбхэ зөөлгын үедэ оньһожоруулагдаһан хоёр бригада эмхидхэжэ, техникэ, зэмсэгүүд даалгагдаха.

АГРОТЕХНИЧЕСКЭ заабаринуудые нютагайнгаа эрхэ байдалда таарууггаар хэрэглэһэнһээ ургаса абалгын дулдыдадаг байһаниинь элитэ. Тиигэбэшье зарим ушарта энээниие хазагайруулха у[...] дэдэг. Манай Хүнтэйн тала [...] өөрын онсо илгаатай.

Нютагай эрхэ байдалые, [...] район шанар шэнжые хара[...] агротехническэ заабаринууды[...] рэглэхэ ябадал хаанашье бай[...] гүй. Һаяхан «Сельская жизн[...] зетэдэ толилогдоһон нүхэр [...] Хайруллинай статьяе унша[...] рэнэй дурадхалнуудые мана[...] хэрэглэжэ болохогүй гэжэ бүр[...] набди. Энээн тушаа юу хэл[...] гэбэл: Сибирьһээ байха мана[...] публикадашье нютаг [...] өөрын онсо илгаатай. Тэр[...] харалсажа, тарилгын х[...] ябуулха ёһотойбди. Манай [...] хаанда жэл бүри эртын та[...] апрелиин 25-һаа эхилхэ гээд[...] хадаг. Энэнь буруу. Заримда[...] жагай хүйтэн хабарай болохо[...] үедэ газар һайса гэдээгүй [...] тиимэ газарта эртэ тарилга [...] жэ, ороохо таряанай ургаса [...] доошолно.

Саашадаа агрономуудай хү[...] дэлмэри бүришье харюусалга[...] лохонь ха юм. Юундэб гэхэд[...] тарилгын бүхы хүдэлмэрине [...] гайнгаа эрхэ байдалда таа[...] хэрэглэхэ, хэзээ, ямар сагт[...] рые яажа элдүүрилхэб, тари[...] дыдэ үнгэргэхэб—эдэ бүгэды[...] са мэдэжэ байха ёһотой бо[...]

Н. С. Хрущев үгэ хэлэхэд[...] гэжэлтэдые ажалай эмхи[...] байха ёһотой гэжэ заагаа һэ[...] мэл ха юм даа.

Хүдөө ажахын продук[...] ойрын жэлнүүдтэ элбэгжүү[...] һэн парти, правительствы[...] харал оролдолгодо харю[...] улам һайнаар ажаллахаар ш[...] манай совхозой ажалшад 1964 [...] ехэ амжалта туйлахань да[...]

Б. ГОМБ[...]
Баргажанай үйлэдбэ[...] управлениин Хурамх[...] совхозой главна агр[...]

ХҮДӨӨ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨН ДЭБЖЭЭХЭ АРГА ЗАМ

К. С. НАЗАРЕНКО,
СССР-эй хүдөө ажахын министрэй орлогшо

Коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулхын тулада мүнөө үеын хүсэн түгэс промышленностиин хажуугаар хүгжэнги хүдөө ажахы хэрэгтэй гэжэ манай парти тоолодог. Хэнэйшье мэдэһээр, һүүлэй арбан жэлэй турша соо хүдөө ажахымнай хурдан түргэнөөр хүгжэһэн байна. Тэрэнэй эсэстэ ороохо таряан, хлопок, саахарай свёкло, хартаабха болон хүдөө ажахын бусад ургамалнууд нилээд ехээр абтадаг болоо. Колхозниигуудай, совхозуудай хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэдэй шэн габьяата ажалай ашаар үнгэрэгшэ жэлэй сагай уларилай ехэ таарууггүй байгаашье һаань, 1953 онойхидо орходоо Эхэ орондоо 836 миллион пүүд ороохо таряан үлүү ехээр бэлэдхэгдээ һэн.

Коммунис байгуулалтын аша туһада хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудые улам саашадань хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ хэрэгтэй. 1970 ондо 14—16 миллиард пүүд ороохо таряа, үүсэлэгдэһэн малай 20—25 миллион тонно мяха, 115—135 миллион тонно һү, 10 миллион тонно саахар абадаг болохо, хартаабха, овощ, үрэ жэмэс болон хүдөө ажахын бусад продукци эрид ехээр абадаг болохо зорилго партимнай табина.

Мүнөө үеын эрхэ байдалда хүдөө ажахыгаа улам саашадань хүгжөөн дэбжээхэдээ, хүдөө тосхоной үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөхэдөө ямар гол хараа шэглэл баримталха ёһотойб? Энэ хараа шэглэл хадаа үтэгжүүлгэ ехээр хэрэглэһэнэй, газар үһалалгые үргэдхэн һайжарууһанай, ажалаа үргэлжэдэнь оньһожоруулһанай, эрдэм ухаанай болон түрүү дүй дуршэлэй туйлалтануудые нэбтэрүүлһэнэй үндэһөөр хүдөө ажахын үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохо ябадал мүн гэжэ КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленум тодо һонороор тодорхойлһон байна.

Хүдөө ажахые ашаг ехэтэй болгохо гол арга замуудай нэгэн—хими нэбтэрүүлхэ хэрэг дээрэ тогтохо хүсэлэнтэйб. Энэ хадаа колхоз, совхозуудай байдалда үндэһэн шухала эрид хубилалта хэхэ бшуу. «**Советскэ экономикын бүхы һалбаринуудта хими тусгаар ехэ удха шанартай. Зүгөөр хүдөө ажахыда хими илангаяа ехэ нүлөө үзүүлхэ байна. Үнэндөө хадаа хүдөө ажахыда хими нэбтэрүүлхэ гээшэ хүдөө ажахын үйлэдбэридэ, ашаг өхэтэй болгохын тула тэрэниие хүгжөөлгэдэ эрид ехэ хубилалта болохо байна!**»—гээд КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленум дээрэ Н. С. Хрущев хэлээ һэн.

Колхоз, совхозуудай үйлэдбэридэ хими нэбтэрүүлхэ талаар партимнай тодорхой хэмжээ ябуулгануудые зохёогоо. Хүдөө ажахын хэрэглэмжые минеральна үтэгжүүлгэнүүдээр хангаха асуудалда түрүүшын зэргын удха шанар олгогдоно. 1964 ондо 25 миллион тонно минеральна үтэгжүүлгэ, 1965 ондо—35 миллион, тиихэдэ 1970 ондо 80 миллион тонно минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилэгдэхэ юм.

Эрдэм шэнжэлдэг зургаануудай олон жэлэй туршалганууд, колхоз, совхозуудай бодото байдал юу харуулнаб гэхэдэ, Советскэ Союзай газар тарялан эрхилдэг бүхы гол районуудта, тэрэшэлэн ямаршье хүрьһэтэй газарта, илангаяа ехэ шииг нойтотой болон үһалагдадаг газарта минеральна үтэгжүүлгэнүүд ехэ ашаг үрэтэй байһанаа элирхэйлэн тодоруулаа. Дунда зэргээр 1 тонно аммиагай селитрэ оруулаад байхада: 2,5—3 тонно шэниисын ороохо, 2 тонно түүхэй хлопок, 1 тонно лёной үдһа, 25 тонно саахарай свёкло, 18—20 тонно хартаабха үлүү ехээр абаха арга олгогдоно. 1 тонно азотно, фосфорно болон калийна үтэгжүүлгэнүүдые хэрэглээд байхада 2 тонно ороохо таряан үлүү ехээр абтаха юм. Минеральна үтэгжүүлгэнүүдые бүри һайнаар хэрэглээд байбал, улам ехэ ургаса хуряажа боломоор. Жэшээлхэдэ, ороохото ургамалнуудые тарихадаа 1 тонно гранулированна суперфосфат миил сасангүйгөөр зүрууд руу оруулхада 1—2 бэшэ, харин 3—4 тонно ороохо таряан нэмэжэ абтаха юм.

Газар тарялангаа эрхим һайнаар эрхилээд, газарай хүрьһэнэй хэрэглэмжые, хүдөө ажахын ургамалнуудай элдэб янзын минеральна үтэгжүүлгэнүүдые хэды шэнээнээр хэрэглэхэ байһыень нарин нягтаар, дүүрэнээр хараада абаад лэ байбал, минеральна үтэгжүүлгэнүүд эгээл ехээр өөрыгөө харюулха бшуу. Газараа жэшээтэ һайнаар элдүүрилээд лэ, полевой хүдэлмэринүүдые, илан-

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1964 оной мартын 18.

Ап. ТОРОЕВ

ЕНИНЭЙ ЗААБАРЯАР

…та засагай үедэ һэн,
…ис муухай сагта һэн.
…лан зоболон доро
…зон тулижа,
…а һалһаа гоожуулжа,
…эншэн; богоол
болохоһоо
…оо юумэ
…огүй ябагша бэлэй.
…э тэрэ хирэндэ
…холын Россида
…Ленин түрэжэ
…н дэлхэйе доһолгобо.
…д зоноо хайрлс…а,
…эй зоноо үрбэдэжэ,
…эмэришэ зоноо
дахуулжа,
…та засагые
…ха сохижо,
…д ноёдые
…а сохижо,

Совет засаг тогтоожо,
Сүлөөтэ байдал байгуулба.

Тэрэ сагпаа хойшо
Сүлөөтэ манай байдал
Социализмын ёһоор
һалбаржа,
Олон яһатад эблэржэ,
Үнэр баян жаргалаа
Эдлэжэ эхилһэн юм...

Хаа яагуур,
Холын орон зүгүүдээр
Хани нүхэднай олошоржо;
Хүсэ шадалнай бүхэшэжэ,
Эрхэ сүлөөгэй сэсэгүүд
Эндэшье, тэндэшье
һалбарна...

Гени Ленинэй заабаряар
Гэрэлтэ ерээдүй руу
Эхэ коммунис партимнай
Эрид сэхэ хүтэлнэ.

ҺАЙХАН СЭДЬХЭЛТЭНЭЙ НЭГЭН

БУУРАЛ толгойто үбгэнтэй танилсая. Энэмнай Лавр Иванович Никифоров гээшэ.

Өөртэйнь оло дахин уулзаа, яһала гоёор хөөрэлдөөшье һэмди. Ямаршье хүнтэй инаг дарууханаар хөөрэлдэжэ шададаг юм. Тэрэмнай мүнөө ажал хүдэлмэри дээрээ шуугатай, зугаатай аша гушанарайнгаа хоорондо һууһан үбгэжөөл юугээ хөөрэнэ гээшэб? Ажал дээрээ гэжэ баһа хайшаа юм? Үндэр наһатай болоһон хадаа пенсидэ байдаг бэшэ юм гү? Таагаад яалайбди даа. Харин халуухан зүрхэнэйнгөө оёорто нюужа ябаһан дураяа сэлижэ бултанда хүндэтэй аха нүхэр тухайгаа арга шадал соогоо хөөрэхэ дуран хүрэнэ.

Хэрбээ Гавриил Иванович Бутаковой үгы байгаа һаа, хэншье болохо һэмбиб, мэдэнэгүйб. Аяга сайн амтые мэдүүлһэн, «А» үзэгэй сэсые ойлгуулһан багшамни байха. һургажа ябаһан үхибүүдтэе угаа дуратай һэн. Бидэ ород хэлэндэ тулюур, өөһэн буряад хэлэ мэдэгшэгүй һэн. Теэд бэе бэеэ һайн ойлголсогшо һэмди. Саашаа буляалдаһан зантай үхибүүдые ябууд хоорондо үгэ хүүртэе соуулжа, дура сэдьхэлые буляажа шадагша һэн. Би өөрөө душөөд жэл соо багшалжа байнаб, теэд Гавриил Иванович шэнги бэлигтэй багшые мүнөө болотор ушараагүйб. Үхибүүнэй һанал сэдьхэлые ехэл шадамараар таагша бэлэй. Һонирхолтой хөөрөөнь шагнагша һэмди»,—гэжэ Лавр Иванович түрүүшынгээ багша тухай хэлэнэ.

Өөртэйнь зүбшэнгүй яажа болохоб. Үхибүүдые һургажа, зүб харгыда оруулха гээшэ яһала бэрхэтэй бшуу. Лавр Ивановичай хүмүүжүүлһэн яһала олон хүбүүд, басагад ажабайдалай зүб харгыгаар шэн зоригтойгоор шуумайн ябана. Тэдэнэйнь олонхид багшанар, инженернүүд, эрдэмтэд юм. Гэбэшье Лавр Иванович хүгшэрөөб, үбгэрөөб гэжэ бэеэ бүүбэйлдэггүй. Тэрэнэй ажалда ямаршье залуу багша атаархадаг, дүй дүршэлдэнь һурадаг юм.

Нэгэ ушар һанагдана. Тиихэдэ Лавр Иванович түрэл буряад хэлэ, литература заадаг байгаа. Литературна буряад хэлэ мэдэнэгүйбди гээд лэ үхибүүд өөһэдынгөө урогто хүйтэнөөр хандагша һэн. Яахаб, ямар арга бэдэрхэб? Ямар багша хэшээлээ муугаар үнгэргэхэ дуратайб? Уданшьегүй арга олдоһон юм. Хэшээлһээ хэшээл бүхэндэ буряад онтохо, шүлэгүүдые уншажа эхилбэ. Шүлэг, онтохо уншаа гэбэшье, үхибүүдэй ухаанда торомоор, сээжэдэ хадуугдамаар уншажа шадаха хэрэгтэй бшуу. Энэ талаар Лавр Иванович ямаршье актёрһоо дутадаггүй юм. Үхибүүд һонирхожо эхилбэ. «Һонирхолтой гээшэнь. Мүнөө ямар онтохо уншагша ааб»,—гэжэ шэхээ һэрмылгэн һуудаг болоо бэлэй.

Үдэшэ бүри Боохоной библиотекэдэ хүн зон олоороо суглардаг болобо. Үндэр наһатан, залуушуулшье бии. «Байза, мүнөөхи Лаврмнай ерээ бэээ. Хэдыдэхи һалаань уншагдахань бэ? Һонирхолтой гээшэнь», гэжэ тэдэнэр шэбир-һабир гэлсэбэ. Буряад литература, соёл культураяа хүгжөөхэ талаар бага бэшэ оролдолго хэжэ ябаһан Лавр Иванович нютагайхидаа үдэшэ бүри суглуулжа, буряад арадай аман зохёолой дээжэ «Абай Гэсэр» эпостэй танилсуулдаг байгаа бшуу. Һүүлээрнь Х. Намсараевай «Үүрэй толон» гэжэ романиие уншажа үгөө бэлэй. Боохоной багшанарай училищида хүдэлхэ зуураа, Лавр Иванович залуу мэргэжэлтэдые олоор бэлдэжэ гаргалсаһан байна. Тэдэнэйнь олонхид мүнөө округойнгоо һургуулинуудта буряад хэлэ ба литература заана. Багшынгаа баян дүй дүршэлые өөрынгөө ажалда үргэнөөр хэрэглэдэг.

1958-дахи оной намар. Аймагай центрһээ нилээд холо оршодог Русиновко нютагайхид буурал сагаан тархитай үбгэжөөлые хараад, үй хай гайхалдаба. Юугээ бэдэржэ иишэ ерээб? Харахада үбгэрһэн аад, залуу хүбүүн шэнги шанга шамаруун ябадалтай, урин зөөлэн харасатай. Ушар юуб гэхэдэ, тэрэ намар өөһэниие амаралтада гаргаһан юм. Хүндэтэ ажалынь ёһо худараа сэгнэгдэжэ, үбгэнэй үбсүүндэ «Хүндэлэлэй тэмдэгэй», «Ажалай Улаан тугай» орден яларба. Үнэн шударгыгаар ажаллаһанайнгаа түлөө РСФСР-эй Габьяата багшын нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. Амаралтада гараа һаа ажалгүй ябажа заншаагүй хүн хайшан гэлтэйб? Үе наһан соогоо үхибүүдэй дунда сагаа үнгэргэһэн хадаа тэдээнгүйгөөр ябажа шадаха аал? Бүхы бэлиг шадалаа, һанал сэдьхэлээ хүмүүжүүлгэдэ үгэжэ ябаһан тула үйдахашье ушар тохёолдоо бэлэй. Яахаб, хээхэб? Гэнтэ талаан олдобо. Русиновко нютагай эхин һургуулиин багша ажалһаа сүлөөлэгдөө ха. Энэниие Лавр Иванович дуулаад, намайе тиишэ багшалхым эльгээгыт гэжэ амар зали үгэбэгүй. Уданшьегүй тиишэ эльгээгдэһэн байгаа.

Русиновко нютагай эхин һургуулиин байдал хэмһээн гадуур һалаар үзэгдэбэ. Газаа досоохинь шорой тортогто хушагданхай, гүлеэншье бэлдэгдээгүй. Тиихэдэ һурагшадынь программаһаа нилээд гээгдэнхэй. Имэрхүү бэрхэшээлнүүдтэй гансата бэшэ ушарһан хадаа Лавр Иванович бүри сошордоогүй, харин эзэн ёһоор һургуулиин байдалые һайжаруулха гэжэ хам оробо. Хабарынь үхибүүд һургуулияа тойруулжа модо һуулгаба. Зунай амаралтын үедэ партануудаа шэрдээ, газаа досоохиень хаб яб гүүлээ бэлэй.

Ганса Лавр Ивановичай ашаар тус һургуули аймаг соогоо түрүү зэргэдэ ороо һэн. Мүнөө өөрөө Готолой эхин һургуулида багшална. Тиишэ баһа өөрынгөө дураар ошоһон байха.

Хаана хээзээшье тэрэниие хүн зоной дунда харахаш. Ниитын ажал үргэнөөр ябуулдаг шуу. Орон дотор юунэй болоожо байһые малшад, хонишодто хэлэхэһээ гадна саашадаа ямар юумэ хэгдэхээр хараалагданаб гэжэ ойлгуулдаг. Нэгэ ушар гон һонирхолтой. КПСС-эй XXII съездын һүүлээр һэн. Лавр Иванович унтаха, хэбтэхэшье сүлөөгүй. Колхозник Максим Болсохоевой гэр байрада үдэшэ бүри малшад, хонишод, механизаторнуудые суглуулжа, түүхэтэ съездын материалнуудтай танилсуулба. Холын хүдөөгэйхид бултадаа энэниие ойлгожо абаг, тиигээл һаа урдахи ориилгоёо үшөө һайса мэдэхэ гэжэ һанаата болоо бшуу.

...«Боохоноһоо зүүлжээ оршодог Шунта нютагта нэгэ ута гэгшын барилга бии һэн,—гэжэ Лавр Иванович хэлэнэ. — Үбэлдөө тэндэ орооһо хаадаг, зундаа хооһордог бэлэй. Тиихэдэ үшөө баяд, ноёдууд байгаа һааб даа. Тэдэнэй хомхой хобдог, балар тэнэг аашые наадалһан удхатай жаахан зүжэгүүдые өөһэдөө бэшээд лэ, наадажа зондо харуулагша һэмди. Өөрын театр гэжэ хаанаһаа байха һэн бэ. Тэрэ гульдигар барилгаяа «театр» гэжэ нэрлээ һэмди. Хүн зон айхабтар олоороо сугларагша бэлэй. Ёһотой актёрнуудшье бэшэ һаа, табиһан зүжэгүүднай ехэл амжалтатайгаар үнгэрэгшэ һэн. Тиихэдэ шухала рольнуудые наададаг, режиссёрэй үүргэшье дүүргэгшэ һэм. Һүүлээрнь аймагайнгаа хүдөө нютагуудаар ябажа, олон зүжэгүүдые харуулаа һэмди. Һонирхолтойгоор үнгэрэгшэ бэлэй...»

Лавр Ивановичай сценическэ бэлиг шадабаринь багаһаань элирһэн шуу. Сценэ дээрэ наадахаһаа гадна, өөрөө зүжэгүүдые бэшэдэг байгаа.

Үшөө наһатайшаг болоод байхадаа наадаһыень бүри мартаашагүй. Тэрэ үдэшэ Боохоной культурын байшан соо хүн зон олоороо сугларба. Юуб гэхэдэ, Х. Намсараевай «Тайшаагай ташуур» гэһэн зүжэгэй гол ролиие Лавр Иванович гүйсэдхэһэн юм. Бэшэ бэшэһэн зүжэгүүд соогоо мүнөө сагые үргэнөөр харуулхаһаа гадна, ажалһаа залхуурдаг, хүнтэн һалихай ябадалтай, бөө шажанда шүтөөшэ хүнүүдые ёгтолон наадалжа бэшэдэг. Һүүлшын үедэ бэшэһэн «Павел Балтахинов» гэжэ драмыень мүнөө Усть-Ордын арадай театр бэлдэжэ, округойнгоо колхоз, совхозуудаар табижа байна.

Юрын совет хүн. Гэтээн гэрэлтэ ерээдүй сагай хүн тон имэрхүү, мүн лэ Лавр Иванович Никифоров шэнги һайхан һаруул сэдьхэлтэй, хүн зондо туһа хүргэжэ, ходо һанаашархажа ябаха бэшэ аал. Тиимэ даа. Мүншье тиимэ!

К. БОЛДОХОНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: **РСФСР-эй габьяата багша Л. И. Никифоров (зүүн гарһаа) Усть-Ордын арадай театрай режиссёр Н. Д. Дылтыров хоёр «Павел Балтахинов» гэһэн зүжэгые зүбшэн хэлсэжэ һууна.**

Усть-Ордые үрэжэлтэ талада

…аргана

…алһан турлаагтал,
…р дарана түрэл нэрэнь:
…гана,

…гана,
…л шэнги
…уугаар
…адуурана шэхэндэ.
…л шэнги....
…аната газар
…й уралдал
… һүрэнэ ганда.
…эрнин сорооошье хада
…хээр бэшэ—
… сагаан лэ
…ай шоройто дайда.
…эгэн нюураа
…ха гэһэндэл наранһаа
…һан гарнуудаа
…гана үргэнэ өөдэнь...

⁂

…лга, тайлга —
…рхаар архи,
…рхаар зоболон...
…ыт!
…лыт!
…унай табин табан тэнгэри!
…
…эриин бурхад абяагүй,
…ад дээрэһээ буугаагүй.
…йн голдо
…ай һалхин үлеэһээр,

… Ханхасайн
…с хоолой зэдэлһээр.
…дайн минаа
…нэд дээгүүр эшхэрһээр.
…дам зантан аяглаа,
… сутаар зугаалаа:
…гы болбол ханаабатай,
…сал болбол барнаагтай...»

*** * ***

…—түүхэ
…агаар эрьеэд,
…ьшевик хүбүүд
…ад сооһоо ургаа.
…масга төөдэйн
…лгаагаар бэшэ —
…рисизмын ошон
…й одо носоогоо.
…нэй нэрэ —
…й зүрхэндэ,

Золтой үеын
Заяан болоод,
Шэнэ дуунай
Шэнэ аялгата
Шэдитэй хүсэтэйгөөр доһолбол:
«Историёо барани эбэлүүлһэн
Владимир Ильич Ульянов...».

Усть-Орда

Усть-Орда
Уужам даа.
Гурбан томо аймагай
Гуламтань гэбэл —
Энэл даа.
Гэрнүүд, үйлсэнүүд
Гэрэлтэнэ асфальтаар.
Телевизорэй эбэрнүүд
Жэрылдэнэ агаараар.
Окружкомой хажууда
Олон машина зэргэлнэ.
Шофёрнууд хүхюутэй
Шог зугаа дэлгэнэ...
Боро хараан ерэжэ,
Бордоһон орохоо зэһэнхэй.
Бюро һаяар дүүрэжэ,
Бусахаяа ноёд хэлсэнхэй.

Ямар шэнэ даабаритай
Яаран ябанаб секретарьнар?

Эдэйн голдо шууяатай
Эдеэтэ тараан эбхэрхэнь гү?

Үнгын голдо сууряатай,
Үндэр кукуруза ургахань гү?...
Усть-Орда
Уужам даа.

Буряад гурбан аймагай
Буусань болоһон
Нютагхан даа.

К. Ильин.

Манай хүршэ Буряадай национальна округуудай ажабайдал тухай үе үе болоод бэшэжэ байхые уншагшаднай хүсэдэг юм. Энэ хүсэлыень харюулжа, мүнөө Усть-Ордын национальна округой соёл культурын түлөөлэгшэдтэ үгэ үгтэбэ.

ЮРӨӨЛНҮҮД

Ошоһон тээһээн
Олзотой ерээрэй.
Гараһан тээһээн
Ганзагатай тэхэреэрэй.

Һарбайһан тээһээн
абажа ябаарай
һанаһан тээһээн
оложо ябаарай.

Хүбүүтэй болоходоо
Хүхижэ һуугаарай,
Басагатай болоходоо
Баярлажа һуугаарай.

Дун сагаан шүдэдшни бү харлаг!
Дулаан хара нюдэдшни бү аниг!
Эмээлэйшни улам шанга ябаг!
Эрхэйншни үзүүр шэрүүн ябаг!

Добтолжо ерэһэн дайсаншни дарагдаг!
Дохолжо ерэһэн хүлэгшни залараг!

Соёл культурын һонин

…дежда Алексеева Усть-Ор… совхозой эрхим хонишодой … юм. Үбэлэй хүйтэндэшье, … халуундашье энэ басаган … таладаа хонидоо адуулжа …. Үнгэрэгшэ жэлдэ 100 хо… бүриһөө 111 хурьга абажа, … бүриһөө 7 килограмм нооһо …лма, совхоз соогоо түрүү …да гараа.

Уран зохёолой нэгэдэлдэ

«Знамя Ленина» ба «Усть-Ордын үнэн» газетэнүүдэй дэргэдэ уран зохёолой нэгэдэл үнинэй эмхидхэгдэһэн юм. Тус нэгэдэлдэ арбаад шахуу эхилэн бэшэгшэдородог. Тэдэнэй тоодо РСФСР-эй габьяата багша Л. И. Никифоров, Ж. А. Зимин, Вл. Хармаев, Вл. Хабитуев ба бусад. Тэдэнэй зариманиинь өөрын номуудтай болоһон. Лавр Иванович Никифоровэй бэшэһэн «Павел Балтахинов» гэжэ драмые Усть-Ордын арадай театр мүнөө табижа байна. Шүлэг, рассказ ба онтохонуудые бэшэхэһээ гадна, Л. Никифоров Павел Балтахинов тухай повесть бэшэнэ.

Саг үргэлжэ эхилэн бэшэгшэдэй зохёолнууд зүбшэн хэлсэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, Жан Зиминэй шэнэ зүжэг һаяар зүбшэн хэлсэгдээ. Залуу драматург зүжэгэйнгөө дутуу дунданыудые заһажа, арадай театрта тушаахаар найдуулаа. Залуу зохёолшо Анатолий Тирикөв мүнөө роман бэшэнэ. Округ дотор хамтын ажахынуудай эмхидхэгдэжэ байһан үе саг тус зохёол соогоо харуулха.

Соёлшодой концерт

Боохоной багшанарай училищиин уран һайханай коллектив хүдөө нютагуудаар ходо ябажа байдаг. Һаяар тэдэнэр Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо ошожо, ехэ һонирхолтой концерт табяа. Индиин арадай уян нугархай хатар танцаһаа эхилээд, Кубын эршэтэ солгёо дуунууд хүрэтэр концертынь программада ороно. Малшад, һаалишад ба механизаторнууд тэдэниие ехэ халуунаар угтажа, саашадаа ходо ерэжэ байхыень уряа.

Шэнэ ясли

Һаяар Эхирит-Булгадай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо үхибүүдэй ясли нээгдээ. Тус яслида 60 үхибүүд байха юм. Досоонь гэгээн һаруул, дулаан, сэсэгүүдэй үнэр зунайхидал адляар анхилна. Үхибүүд амтатайхан эдеэ хоол хаһа сагтаа абана. Иигэжэ олон гэрэй эзэн эхэнэрнүүд колхоздоо ажаллаха аргатай болоо.

Буряад-Енгүүдэй бэлигтэйшүүл

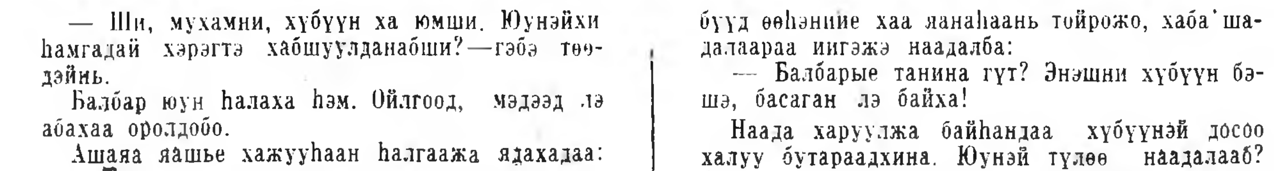
Буряад-Енгүүдэй клуб соо хүн зон айхабтар олон. Колхознигууд, багшанар, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, үндэр наһатай үбгэд, зориг ехэтэй залуушуулшье бии. Эндэхи дунда һургуулиин багша В. И. Лаврентьев «Хими — хүдөө ажахыда» гэһэн лекци уншаа. Тус лекциие хүн зон ехэ анхаралтайгаар шагнаа. Юундэб гэхэдэ, Владимир Лаврентьев хими заадаг залуу багшанарай нэгэн юм. Тиимэһээ хэды олон асуудалнуудта эли тодорхой харюунуудые үгэжэ шадаа.

Энэнһээ гадна колхозой бригадануудаар түрэлхидэй суглаанууд үнгэргэгдэнэ. Һургуулиингаа ажабайдал тухай хөөрэхэһөө гадна, декабриин болон февралиин Пленумүүдэй материалнуудтай танилсуулна. Уласхоорондын байдал тухай лекцинүүдые уншана. Илангаяа багшанар П. М. Билдаев, Н. В. Скольжиков, Г. П. Болотов гэгшэд эдэбхитэйгээр хабаадана.

Уран һайханай самодеятельностиин хүдэлмэри муу бэшээр табигданхай. Энэ талаар Ф. С. Стариков Н. Л. Макарова хоёр бага бэшэ оролдолго гаргана. Һурагшадай табиһан концертнүүдые колхознигууд ходо халуунаар угтажа, саашадаа бэлиг шадабаряа улам һайжаруулжа, үшөө һонирхолтой концерт табихыень хүсэдэг. Һаяар табиһан концертнь «Куба тухай дуун» гэһэн хоороор нээгдээ. Альбина Андреева, Аня Дамбуева, Александра Матвеева гэгшэд буряад арадай дуунуудые ирагуу гоёор дуулажа, бултанай зүрхэ сэдьхэл буляажа шадаһан байна. Гадна концертынь программада Х. Намсараевай сатирическэ рассказууд ороно. Һурагша Мэри Елбаева «Ноёной хүбүүн» гэһэн рассказынь уран гоёор уншаа. Үхибүүд буряад хатар наада яһала шадамараар хатарһан юм.

Һаяар Каха, Бильчир нютагуудта ошожо, концерт табихаһаа гадна, аймагай харалгада бэлэдхэл хэнэбди.

И. Антропов,
Буряад-Енгүүдэй дунда һургуулиин багша.

Үдэрэй тэн болохо үшөө үдышэг. Амаралтыншье үдэр бэшэ, теэд Балбар юундэшьеб гэртээ һууна. Али һургуулидаа ошоогүй гү? Үгы даа, ошоһон лэ байха. Урогуудаа миил гэдэггүй һэм шуу. Тиигэхэдээ юундэ гэртээ һууна гээшэб, гайхалтай?

— Үгы, хаанашье ошохогүйб. Һургуулидаашье,—гээд дуугараадхина.

Тиигэжэ дуугарахыень Янжима төөдэйнь, шэхэ хатуушье һаа дуулаад, аша хүбүүнэйнгээ …һан хээһэнииешье даб дээрэ таажа ядаба. Ээрэжэ һууһан нооһоо хажуу тээгээ орхёод, ашынгаа хажууда һэмээхэнээр ерэжэ:

— Балбар, мухамни, юун болооб? Һургуулиһаа юундэ нимэ эртээр ерээбши, али толгойшни үбшэлөө гү?—гэжэ аргааханаар асууба.

— Ши, төөдэй, зэмэтэйш!—гэжэ Балбар уйлаһаар байгаад дуугараадхина.

Аша хүбүүнэйнгээ һургуулидаа ошоходонь төөдэйнь гэртээ гансаараа үлэдэг. Гар хооһон бүри һуудаггүй. Гэр доторхи ажалаа хэхэһээ гадна, гар үзүүрэй ажал уран наринаар бүтээжэрхидэг. Балбар энээндэнь угаа ехээр атаархадаг, имэрхүү ажал үшөө хэхэ шадалгүйдөө заримдаа өөртөө гомдоодшье туршадаг.

Зунай амаралтын үедэ өөһэн төөдэйтэйгөө һуудаг үлэбэ. Эжынь һаалишанаар ажалладаг, тиимэһээ зун бүри зуһаланда нүүдэг. Балбар юу хэхэ һэм бэ даа.

Зулгы зунай нэгэ үдэр, һэн ха. Үһөөрхүү борооро эртэ үглөөнһөө эхилээд орой үдэшэ болотор шаараба. Балбар хаанашье ошобогүй. Хэхэ бариха ажалаа оложо ядахадаа, нооһо ээрэжэ һууһан төөдэйнгөө хажууда ерээд:

— Төөдэй, юу хэхээ ходо нооһо ээрэнэбши, аа?—гэжэ һонирхобо.

— Ши, мухамни, хүбүүн ха юмши. Юунэйхи һамгадай хэрэгтэ хабшуулданабши?—гэбэ төөдэйнь.

Балбар юун һалаха һэм. Ойлгоод, мэдээд лэ абахаа оролдобо.

Ашаяа яашье хажууһаан һалгаажа ядахадаа:

— Урдахи столой һугалга соо дэгээ зүүн байха. Миин байнхаар, тэрэниием абаад ерэл даа наашань,—гэжэ заргална.

Балбар угаа хүл хүнгэн юм. Хэнэйшье зарахада «үгы» гэжэ саашаа буляалдадаггүй. Зариманай хүбүүдтэ орходоо шиниие аша унаган шэнги ульгам байна. «Зараһан тээшэш хии һалхин мэтэ харайдаг»,—гэжэ айлайхидайнгаа хэлсэхэдэ, Янжима хүгшөөдэй һанаа тэнюун лэ ябагша.

Дэгээ зүүень ябууд хоорондо асараад, Балбар өөрынхеэ асууна.

— Энэ дэгээ зүүгээр нооһон бээлэй, оймһо нэхэн оёдогби,—гэжэ ашадаа ойлгуулна.

Хойто үглөөниинь Балбар модоор дэгээ зүү дархалаад, бээлэй нэхэн оёхые заалгуулжа эхилээ һэн. Сүлөөтэй сагай олдомсоор, төөдэйтэйгээ зэргэлэн һуугаад, орёо мэргэжэлтэйнь танилсана. Ойлгожо, һуража ядахаар тиимэ хэсүүшье юумэн байгаагүй даа. Уданшьегүй тэрэ дэгээ зүүниинь жаахан уян хурганууд соогуурнь бушуу түргэнөөр гүйдэг болобо.

* * *

Эртэ үглөөгүүр һургуулидаа ерэмсээрнь, үхибүүд өөһэниие хаа ланаһаань тойрожо, хаба' шадалаараа иигэжэ наадалба:

— Балбарые танина гүт? Энэшни хүбүүн бэшэ, басаган лэ байха!

Наада харуулжа байһандаа хүбүүнэй досоо халуу бутараадхина. Юунэй түлөө наадалааб? Өөһэн үшөө таабагүй. Тиигэжэ байтарнь, сугтаа һурадаг Аюшын Хорло энеэдэндээ хахан, сасан байжа:

— Юунэйхи нюунаш! Төөдэйтэйгээ бээлэй оёжо һуухыеш үшөө тээ мэндэ хараа һэмнайб, мартаа гүш?!—гэбэ.

Тээ саанаһаа хэншьеб даа аһан хабаараа иигэжэ хашхарба:

— Хүбүүншье бэшэ, басаганшье бэшэ, тиигэхэдээ энэшни забһарайхи гү? Һамаржа түрөө ёһотой, хаа-ха-ха!!

— Тиимэ, тиимэ, энэшни забһарайхи!—гэжэ Хорло хорыень малтаад, гэдэһээ тэбэрин байжа энеэнэ.

Балбар тэсэбэгүй. Хорлын хажууда харсага мэтэ харайн ошоод, самсынь захаһаа саб шүүрэн һагад:

— Ши, шолмо, хэды соо намайе наадалха хүмши, аа?—гэжэ хэлэһээр, байха хабаараа тархи руунь һүгэжэрхинэ.

Хөөрсэгэнэлдэжэ байһан үхибүүдэй дундуур унаһан Хорлын арай гэжэ тэнхээ ороходонь, Балбар үнинэй гэртээ ошоһон байгаа бэлэй.

* * *

Һүүлээрнь тэрэ ара нэрэдээ дадаад, хэрэгсээхээ болёо һэн. Гэбэшье, төөдэйһөө абаһан мэргэжэлээ орхёогүй. Табан зүүгээр бээлэй оёжо һурахаһаа гадна, үшөө ондоо гоё юумэнүүдые нэхэжэ һураха гэжэ оролдоно. Үбэлэйнгөө амаралта соо өөртөө самса нэхэн оёжо үрдибэ. Тэрэ самсань хабаһан хээтэй, илангаяа ара бэеһээ гоёор харагдадаг.

Тиигэһээр яагаһаар амаралтын хаһа үнгэршоо даа. Манай Балбар нооһон шэнэ самсаа үмдөөд, ульгам хурдан санануудаа унажа, һургуули тээшээ хүхюутэй шуумайба. «Атаархахал байхат. Нам шэнги самса нэхэжэ шададаг һаа, һайн һэн хат»,—гээд өөртөө бодоодхихонь һүрхэй даа.

Класс соо ороходтойнь сасуу, эндэ тэндэһээ үхибүүд адхаралдаһаар гүйлдэн ерээд:

— Ая-яаа! Ямар гоё самсаб, хаанаһаа, городһоо абхуулаа гүш?—гэжэ һонирхоно, самсыень шэмхэлэн байгаад үзэнэ, атаархангяар тархяа һэжэрнэд.

Балбар мэтэр лэ маһалзаадхина. Ехэ хүн шэнги өөдэ һөөргөө ябасагаана.

— Би бэеэрээ нэхэн оёоб. Нэгэ бага төөдэймни туһалалсаа һэн,—гэжэ торолсоогүйгөөр табижархиба.

— Балбар, ши маанарые энэ мэргэжэлдээ һургаха гүш, аа?—гэжэ нэгэнэйгээ хандахада, бэшэдынь булта нэгэ хүн шэнги. Һургаха гүш, һургаха гүш, аа?—гээд гүнгинэлдэшэбэ.

Ганса Хорло абяагүйхэн зогсоно. Балбарай урда зэмэтэй ябаһанаа һая ойлгоо ха.

...Тэрэнһээ хойшо Балбар «забһарайхи» гэжэ нэрлүүлхээ болёод, табадахи классайнгаа нэхэлгын кружок хүтэлбэрилжэ эхилээ һэн.

М. ОСОДОЕВ.

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

Хара гэмэ нюдэн дээрэа,
Хаза гэмэ шүдэн дээрээ.
Хүхые хараад хүрбэхэ,
Улаaниие хараад урбаха.

*** * ***

Архидаашанай архи ехэдэбэл—
аюултай,
Уулдаашанай ундан ехэдэбэл—
уршагтай.

*** * ***

Олоороо хэлсэһэн оһолгүй,
Бараараа хүлеэһэн бата бэхи.

*** * ***

Хони үсөөтын
Хормой оодогор.

*** * ***

Үдэхэеэ болиһон мал
Һүрэг соогоо мүргэлдэхэ,
Өөдэлхэеэ болиһон айл
гэр соогоо хэрэлдэдэг.

Ёохор нааданай дуунууд

Саяан хадын оройһоо
Санаар бууханъ бэрхэ юм.
Ханилаад ябаһан, инагтайгаа
Хоногоор һалахань бэрхэ юм.
Үндэр хадын оройһоо
Үхэрөөр бууханъ бэрхэ юм.
Үелөөд ябаһан инагтайгаа
Үдэрөөр һалахань бэрхэ юм.
Намжаа дайдын ногоорхо
Наран агаар хоёрһоо.
Арад зоной жаргаха
Агуу Ленинэй ухаанһаа.
Хабтагай дайдын ногоорхо
Хура саһан хоёрһоо.
Хүн зоной жаргаха
Коммунис партиин хүсэнһээ.
Хүһад соогуур ябахадам,
Хабарай дайда һануулна.
Холшор залуу ябахадам,
Хобо наада һануулна.
Нарһад соогуур ябахадам,
Нажарай дайда һануулна.
Налагай залуу ябахадам,
Наадан зугаа һануулна.

А. Балданова.
бэшэжэ абаа.

Таабаринууд

Хойноһоо ерэһэн хожоохон,
Хоб зөөхэдөө жороохон.
(Шаазгай)

Газарһаа гайтай
Ганса модондо уяатай,
Тэнгэриһээ төөтэй
Тэрэ модондо уяатай.
(худаг)

Ама үргэ үгы аад,
Айхабтар олон шүдэтэй.
(хюрөө)

Уулада зоогоо һаа умхирхэгүй,
Уһанда хаяа һаа шэнгэхэгүй.
(хөө)

Тэгшэ һайхан һуудалтай,
Тэмээн халюун зүһэтэй,
Тэнгэриин солбон нюдэтэй
Тэнгир абхай солотой.
(шара шубуун)

Хоёр анзаһатайб,
Хоёр тармууртайб,
Хоёр шагнууртайб,
Хоёр харуултайб.
(хүнэй хүл, гар, шэхэн, нюдэн).

БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур.
1964 оной мартын 18.

ХҮДӨӨ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨН ДЭБЖЭЭХЭ АРГА ЗАМ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 2-дохи нюурта)

гаяа тарилга хэхэ, тарилгын хойноhоо харууhалха болоод, ургасаяа хуряаха хүдэлмэринүүдые саг соонь үнгэргөөд байбал, газарай хүрьhэнэй болон сагай уларилай талаар ондо ондоо эрхэ байдалтай нютагуудта газар тараалангай эгээл эрхим hайн системэ, бородуудые хэрэглээд байбал, хими нэбтэрүүлгэ үлэмжэ ехэ ашаг үрэ үгэхэ юм.

Үтэгжүүлгэнүүдые хэрэглэлгын экономическа ашаг үрэ үрэhэнэй сортнуудhаа нилээд ехээр дулдыдадаг. Академик П. П. Лукьяненко иимэ туршалга хээ hэн. Хабар нэмэлтэ тэжээл оруулха үедөө «безостая-1», «новоукраинка-83» гэжэ намарай шэнийсэдэ тон адляар дүүрэн хэмжээнэй үтэгжүүлгэ оруулhан байгаа. Тэрэнэй эсэстэ гектар бүриhөө «безостая-1»—54,4 центнер, харин «новоукраинка-83» оройдоол 38,7 центнер ургаса үгөө.

Уhалагдадаг газар дээрэ тариглаhан «безостая-1» сортын шэнийсэ илангаяа ехэ ургаса үгэнэ. Пржевальскиин сортоучасток дээрэ (Киргизэй ССР) hүүлшын табан жэлэй турша соо гектар бүриhөө 64 центнер энэ сортын шэнийсэ хуряадаг байха юм. Иимэ үрэ дүн минеральна үтэгжүүлгэнүүдые зүбөөр хэрэглэhэнэй, уhалагдадаг газар дээрэ агрохимиин заабари нарин нягтаар сахиhанай ашаар туйлагдаа юм. Газар хахалхадаа гектар бүриин 3 центнер суперфосфат оруулдаг, хабартаа үшөө эды шэнээн суперфосфат, 1,5 центнер аммиагай селитрэ оруулдаг, газараа хахалхынгаа урда тээ нэгэ дахин, ургамалай ургажа байха үедэ хоёр дахин уhалдаг байна. Тарилга эгээл hайн сагта хэгдэдэг. Гектар бүридэ 5,5 миллион орооhон гэхэ гү, али 250 килограмм орооhоной хүртэмжэтэйгөөр тарилга хэгдэдэг юм.

Хартаабхын элдэб янзын сортдо үтэгжүүлгэ оруулаад байхада ургасань ондо ондоо байдаг. Энэ баримтые Белоруссиин ССР-эй Ганусовско туршалгын станциин туршалганууд батадхан харуулаа. «Остботе», «трудовой», «агрономический» гэжэ сортын хартаабха үтэгжүүлгэ хэрэглээд байхада илангаяа hайнаар ургадаг байба. Тиимэ болохолоороо, хэрэглэгдэхэ үтэгжүүлгын хэмжээень тодорхойлходоо, ургамалай сорт сортые хараадаа абаха хэрэгтэй.

Ороной элдэб нютагуудта шэнжэлгэ хэhэнэй ёhоор, азотно нэмэлтэ тэжээл элдэб хэмээр, ургамалай ургажа байхын элдэб сагта оруулхада шэнийсын орооhондо байдаг белогынь адагай захын 2-3, зарим ушарта 7, мүн 11 процентээр ехэ болодог йна. Минеральна үтэгжүүлгэнүүдые зүбөөр тааруулан хэрэглээд байхада үрэhэнэй шанар нилээд дээшэлдэг. Иимэ үрэhөөр тарилга хэхэдэ тараанай ургаса гектарай 4 центнерээр, бүришье ехээр дээшэлдэг байха юм.

Органическа болон минеральна үтэгжүүлгэнүүдые севооборотуудта хамтааран оруулхада илангаяа ашатай туhатай. Намарай тараан, хартаабха, лён-долгунец, обёос болон бусад ургамалнууд дээрэ К. А. Тимирязев нэрэмжэтэ хүдөө ажахын академиин хэhэн 50 жэлэй дүй дүршэлэй баримтанууд энээниие гэршэлжэ үгэнэ. Энээн тухай түрүү колхоз, совхозуудай дүй дүршэл мүн лэ гэршэлнэ.

Газар тарааланда хими үргэнөөр нэбтэрүүлжэ байhан эрхэ байдалда хүдөө ажахын ургамалнуудай тогтууритай баян ургаса абахын тулада хужарлиг хүрьhэтэй газарта избёосхо тарааха гээшэ илангаяа удха шанартай. Советскэ Союзда, гол түлэб хара хүрьhэгүй нютагуудта 35 миллион гектар шахуу тараалан, 10 миллион гектар шахуу сабшалан хужарлиг хүрьhэтэй юм. Иимэ хүрьhэндэ уридшалан избёосхо тараагаагүй hаа, минеральна үтэгжүүлгэнүүдые хэрэглэхэдэ ашаг үрэнь нилээд доошолдог байна. Ушар иимэhээ hайн шанартай избёосхо малтан абаха, бэлэдхэхэ шухала болоно.

Минеральна үтэгжүүлгэнүүд болон химиин бусад хэрэсэлнүүдые хэрэглээд байхада ороноймнай хүдөө ажахын бүхы продукци 1970 ондо 9,6 миллиард түхэригэй болохо, харин гаргашань оройдоол 3,8 миллиард түхэригэй болох бшуу. Үтэгжүүлгэнүүдые хэрэглэхэдэ хүдөө ажахын продукциин өөрынь үнэ 1964 онhоо 1970 он хүрэтэр 14,3 миллиард түхэригөөр хямда болохо байна. Колхоз, совхозуудай үйлэдбэридэ хими нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ долоон жэлэй турша соо гаргашалагдаhан капитальна бүхы hомололго энэл болзор соогоо тэхэрюулэгдэхэ юм.

Минеральна үтэгжүүлгэнүүд имагтал ургасые дээшэлүүлдэг бэшэ. Эдэ үтэгжүүлгэнүүд хүдөө ажахын ургамалнуудые ган гасуурhаа ехээр айдагтүй, убэлжэлгын тааруугүй эрхэ байдалые бэлээр дабажа гарадаг болгодог, хорхой шумуулнууд болон үбшэнhөө хамгаалдаг, хүдөө ажахын продукциин шанар hайжаруулдаг, тэрэниие аминокислота болон витаминуудаар элбэгжүүлдэг шуу.

Ургамалнуудые хамгаалха химическэ хэрэгсэлнүүдые хэрэглэнгүйгөөр тараанай ургасые дээшэлүүлхын аргагүй. Агротехникын болон биологическа арга методуудые хэрэглэхын хажуугаар хүдөө ажахын ургамалнуудай бог үбhэнтэй, хорхой шумуулнууд болон үбшэнтэй тэмсэхэ талаар хими шухала hуури эзэлнэ. Хүдөө ажахын үйлэдбэридэ хими үргэнөөр хэрэглэхэ хэрэгтэй. Теэд имагтал бог үбhэнhөө боложо жэл бүри 20 миллион шахуу тонно орооhо таряа гээлтэ хоролтодо оруулнабди; хорхой шумуулнууд болон үбшэнhөө боложо 5-6 миллиард түхэригэй ургасаяа гээдэг байнабди.

Манай эрдэмтэд элдэб янзын олон химикадуудые зохёон гаргаа. Зарим химическэ хэрэгсэлнүүдые минеральна үтэгжүүлгэнүүдтэй, микроүтэгжүүлгэнүүдтэй зүбөөр тааралдуулан хэрэглээ hаа, илангаяа ехэ ашаг үрэтэй байха гэжэ шэнжэлгэнүүд харуулаа.

Ургамалнуудые хамгаалха химическэ хэрэгсэлнүүд саашадаа улам ехээр хэрэглэгдэдэг болохо. Мэргэжэлтэдэй тооложо гаргаhанай ёhоор, иимэ хэрэгсэлнүүдые яhала ехээр хэрэглээд байхада жэл соо 4,5 миллиард шахуу түхэригэй хүдөө ажахын продукци нэмэжэ абтаха байна. Эгээл иимэhээ колхоз, совхоз бүхэндэ, илангаяа ашаглагдаhан шэнэ газарта, ургамалнуудые хамгаалха химическэ хэрэгсэлнүүдые зоримгойгоор хэрэглэхэ шухала. Эдэ хэрэгсэлнүүдые бодомжотой зүбөөр хэрэглэхэдэнь манай эрдэм-шэнжэлэлгын эмхи зургаанууд, хүдөө ажахын дээдэ hургуулинууд, эрдэмтэд, ургамалнуудые хамгаалха мэргэжэлтэд колхозникууд болон совхозуудай хүдэлмэришэдые hургаха зэргэтэй.

Химиин дүүргэдэг үүргэ мал ажалдашье туйлай ехэ. Тэрэ хадаа бии байгаа тэжээлэй тэрэл хэмжээн соонь продукци нилээд ехээр абаха арга олгодог, адууhа мал түлжүүлхэ, шахан таргалуулха сагые горитойгоор хороодог байха юм. Элдэб янзын препарадууд адууhа мал болон шубуудай үбдэжэ, хоролто гээлтэдэ орохо ябдалыень бага болгодог шуу.

Мүнөө адууhа малай рациондо баhа ада 30—40 процент белок дуталдана. Энээнэй эсэстэ продукци абаха хэрэгтэ гаргашалагдадаг тэжээл эрдэм ухаанай ёhоор табигдаhан нормоhоо 1,5—2 дахин ехээр гаргашалагдана. Хайшан гээд белогыень хүсэлдүүлхэб? Адуу малда хэрэгтэй белогой дутагдалые синтетическэ азотно бодосууд—мочевинэ болон аммиагай уhаар хүсэлдүүлжэ болоно. 25—30 процент белогоор дуталдадаг адууhа малда 1 тонно мочевинэ эдюулээд байхада 10 тонно hү, шахалганда байhан мал 0,5—0,6 тонно сэбэр мяха нэмэжэ үгэдэг байна.

Тэжээл бодомжотой зүбөөр хэрэглэхэ зорилгоор адууhа малай рационд ехэ шухала аминокислота—лизин, метионин нэмээхэ хэрэгтэй. Эдэ хэрэгсэлнүүдые манай химиин промышленность хүдөө ажахыда улам ехээр үгэдэг болохо юм. Нэгэ тонно тэжээлдэ 0,8 килограмм лизин нэмээхэдэ гахайн амидын шэгнүүр 22 процентээр нэмэдэг.

Мал ажалда микроэлементнүүд, антибиотигууд болон химическэ бусад хэрэгсэлнүүд улам үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болохо ёhотой. Тиигэжэ мал ажалай ехэ хэмжээнэй продукци түргөөр абаха, тэрэнэй өөрынь үнэ эрид хямдаруулха арга олдохо бшуу.

Химиин промышленностиие хурдан түргэнөөр хүгжөөжэ байhан эрхэ байдалда колхоз, совхозуудай үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохо тодорхой хэмжээнүүд Коммунис партиин Центральна Комитедэй февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүд соо хараалагданхай. Химиин промышленность хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ асари ехэ түсэб КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленум дээрэ табигдаа hэн. Газар тараалан болон мал ажалда хими үргэнөөр нэбтэрүүлхэ гээшэ хүдөө ажахын ашаг шэмые дээшэлүүлхэ бата найдамтай арга зам мүн.

«Агитаторай блокнодой» 4-дэхи номер

КПСС-эй Буряадай обкомой соёл сурталай таhагай «Агитаторай блокнодой» 4-дэхи ээлжээтэ номер буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэн гараба. Блокнодой энэ номер дотор КПСС-эй Центральна Комитедэй декабриин болон февралиин Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэдэ гол анхарал хандуулагдаhан байна.

«Пропагандые эдэбхитэйгээр ябуулха» гэhэн түрүү бэшэг дотор химиин промышленностиие түргэнөөр хүгжөөхэ, хүдөө ажахые ашаг олзо ехэтэй болгохо тухай дэлгэрэнгыгээр бэшэгдэнэ.

«Тэжээл ехээр үйлэдбэрилдэг болохо» гэhэн аспирант нүхэр **Ц. Галсановай** статья толилогдобо. Энэ статья дотор республикын хүдөө ажахын хүгжэлтэ, газар тараалангай ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхэ талаар гоо баримтанууд харуулагдаа.

«Барилгын нөөсэ арга боломжонуудые хүсэдөөр хэрэглэхэ» гэhэн КПСС-эй обкомой барилгын болон городтохи ажахын таhагые даагша нүхэр **Федоровой** статьягай эхин толилогдоо. Удаадахи хуудаhануудтань «Ажал хэрэгээрээ жэшээ харуулна» гэhэн Баргажанай үйлэдбэриин управлениин Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой hаалишан Цындыма Дашиевагай дүй дүршэл тухай бэшэгдэбэ.

«Ургасын тэжээл ба үтэгжүүлгэ хэрэглэхэдэ хүрьhэнэй яажа хубилдаг тухай» гэжэ темээр үнгэргэгдэhэн «Таряашад агрохими шудална» гэhэн статья энэ номерто оруулагданхай.

М. Н. Ербановай түрэhөөр 75 жэлэй ойдо зорюулагдаhан «Буряад арадай алдарта хүбүүн» гэhэн **К. Балдаевай** статья номерой hүүлшын хуудаhанда толилогдобо.

Улаан-Үдын ноохо угаадаг фабрикын райондо, Тер... вагай нэрэмжэтэ үйлсын 50-дахи байшанда «Союзпеча...» шэнэ магазин нээгдээ. Түс магазиниие коммунис ... ударник Нина Спиридоновна Земскова даадаг юм. Ма... доторород, буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэhэн hонин ном... зетэ, журнал болон бусад зүйлнүүд олон.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: коммунис ажалай ударник Н. С. Зем... үхибүүдтэ hонирхолтой зураг болон номуудые шэлэн ... дажа байна. *З. ВЕСНИНАГАЙ ФО...*

Анатолий Сумки... зоно соогоо эрхимлэ...

Владивосток городто шатараар Алас-Дурна зүгэй зонын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө эхилhэн мүрысөөнэй hүүлшын уулзалганууд болобо.

Арбан дүрбэдэхи нааданай үнгэргэгдэхэдэ Буряадай шатаршад Сумкин Самарин хоёр хоорондоо наадаа. Эндэ Анатолий Сумкин шүүжэ, үшөө нэгэ очко өөртөө бэшүүлбэ. Нүгөөдэ шатаршамнай—Власов Владивостогой нэгэдэхи разрядтай шатаршан Шматковскитой наадахадаа, абаhаар яhала hайн байдалтай болоhон юм. Теэд hүүл тээшээ hулаар наадажа, шүүгдэшэhэн байна.

hүүлшын уулзалга. Мүрысөөндэ эрхимлэжэ ябаhан мастерта кандидат Петров (Сахалин) Добросмысловтой (Шэтэ) наадахадаа, ...лалдангүй тэнсэhэн байгаа. ...рай нүгөөдэ хюлгэ дээрэ ... мастерта кандидадууд Сумк... лов (Владивосток) гэгшэдэй ... га бултанай анхаралые тата... дааб гэхэдэ, эдэ хоёрнай ту... hуурида гарахын түлөө ... эхинhээ хойшо ана мана ту... ябаhан юм. Хэдэн часай ... үргэлжэлhэн эдэнэрэй ... дүүрэжэ, Анатолий Сумкин ... байна. Власов Сафроновые, ... ко Самаринииие шүүгэ.

Мүрысөөнэй дүн гаргахада ... ли —11—11 очконуудтай ... мастерта кандидадууд Сумк... ров хоёр түрүүшын хоёр hу... баалдаа.

Хүмүүжүүлгын нэгэ дүрэ

Зүүн-Сибириин технологическа институдай hурагшад жэл бүри—нэгэдэхи курсhаа эхилээд оронойнгоо завод, фабрикануудта ошожо, хахад-хахад жэлээр үйлэдбэриин практикада гарадаг болонхой. Практика гэhэн үгэмнай технологическа институдай студентнэртэ тон ехэ удха шанартай. Ерээдүйн инженер-технологуудые ажал хүдэлмэритэйнь танилсуулдаг, ажалай дүй дүршэлдэ hургадаг байна. Тиимэhээ студент бүхэн зургаа hара соо үйлэдбэриин практика гарахадаа заводой юрын хүдэлмэришэнэй мэргэжэлээр, тусхай программын ёhоор ажалладаг байна.

Хэдэ hарын туршада практика гараhанай hүүлээр заводой үмэнэhөө табигдаhан комиссида бүхы шудалhан мэргэжэлээрээ шалгалта үгэжэ, тус тустань ямар разрядаар хүдэлжэ шадаха болоhон үнэмшэлгэ абадаг юм. Энэ абтаhан разрядынь студентнэрэй ажалай дэбтэртэ бэшэгдэдэг. Энээнhээ гадна, студент бүхэн өөhэдынгөө практикада ажаллаhан заводойнгоо бүхы хүдэлмэри тухай тобшохон тоосоо тайлбари бэшэжэ, институдайнгаа хүтэлбэрилэгшэдэй урда элидхэдэг юм.

Практика дээрэ ушардаг али бүхы hайн хэрэгүүдые дурдажа болоно. Студентнэр практикада байхадаа гансахан дүй дүршэлдэ hуралсана бэшэ, мүн баhа хүдэлhэн коллективэйнгээ нэрэ солын түлөө, олониитын ажалда хам оролсон, спортдо, уран hайханай бүлгэмдэ хабаадалсадаг, өөрынгөө үүсхэл шадабариие харуулдаг байна. Жэшээлхэдэ, Тюмень городой арhа элдэдэг фабрикада практика гараhан Владимир Баиров, Виктор Николаев, Леонид Пересядько, Василий Титов, Рафаил Сюрмяков гэгшэд эрхим hайнаар ажаллахаhаа гадна, тус фабрикын залуушуултай хамта нэгэнтэ бэшэ хатар наада табиhан, волейбол, баскетболоор городой түрүү hууриин түлөө мүрысөөндэ хабаадалсажа, Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаhан байна.

Новосибирск, Красноярск, Усолье-Сибирск, Эрхүү болон бэшэшье городуудаар хүдэлhэн студентнэр хүндэтэй магтаалтайгаар ажаллажа, ажалдаа элдэб hонин туршалга, түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлжэ байгаад хүдэлhэн байна.

Д. Балдуев,
студент.

Владилен Александрович Сахаров—барилгын түрүү, шэнэ арга үүсхэгшэ С. И. Братчиковай даадаг коммунис ажалай бригадын бэрхэ барилгашадай нэгэн юм.

Энэ бригада барилгын Буряадай управлени дотор хамагhаа түрүүн штукатуркагүйгөөр баригдадаг гэрэй гадар ханын хирпиисэ хоорондохи забhарые гурьбатуулан, уран гоёор хэжэ захалhан байна. Энэ хүдэлмэриие тус бригадын замай залуушад Владилен Сахаров, Виктор Житихин, Степан Трифонов болон бусад гүйсэдхэнэ.

Нүхэр Братчиковай бригада олон байратай хоёр гэр тиимэ аргаар бодхоогоод, мүнөө 80 байратай гурбадахи гэрэй барилга дээрэ ажаллажа байна. Зураг дээрэ: В. А. Сахаров ажалдаа.

А. ШУЛУНОВОЙ фото.

Оёдолшодой амжалта

Галуута-Нуурай оёдолой фабрикын коллектив үнгэрhэн hарынгаа түсэбые 119 процент дүүргэжэ, бусад коллективүүдэй дундаhаа шалгарба.

Бригаданууд сооhоо Тамара Балхияровагай хүтэлбэрилдэг дүрбэдэхи бригада байгша оной эхинhээ хойшо социалис мүрысөөндэ шалгаран, хододоо түрүүлжэ ябана. Мүн лэ бэрхэ оёдолшон Тамара Черниковагай даадаг гурбадахи бригада hарынгаа түсэбые 102,6 процент дүүргэжэ, hайн шанартайгаар оёгдоhон самсануудые гаргаба.

Ц. Балданов.

Совет Армиин делегаци Ю. Цеденбалтай уулзаба

УЛААН-БААТАР, мартын 16. (ТАСС). Монголой Арадай армиин байгуулагдаhаар 43 жэлэй ойе hайндэрлэлгэдэ хабаадахын тулада Совет Армиин делегаци эндэ ерээ. Делегациие армиин генерал И. А. Плиев толгойлно. МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбал мүнөөдэр делегациин гэшүүдтэй уулзажа хөөрэлдөө.

МНР-эй Арадай Ехэ Хуралай Президиумэй Түрүүлэгшэ Ж. Самбу, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо С. Лувсан, МНР-эй Арадай сэрэгүүдэй хэрэгүүдээр министр, Арадай армиин главна командалагша генерал полковник Ж. Лхагвасурэн, тэрэшэлэн СССР-hээ МНР-тэ байдаг элшэн сайд Л. Н. Соловьев хөөрэлдөөн дээрэ байлсаа.

Түрүү хүсэнүүд илалта туйлаба

ГАВАНА, мартын 16. (ТАСС). Куриако провинцида үсэгэлдэр нэмэлтэ hунгалтын болоходо Чилиин национальна конгрессэ арадай тэмсэлэй фронтын (ФРАП) кандидат Оскар Наранхо hунгагдаhан байна. ФРАП хадаа Чилиин мүнөөнэй правительствада дурагүйлхэдэг бүлэглэл юм. Энэ бүлэглэлдэ түрүү үзэл баримталдаг хэдэн парти, тэрэ тоодо коммунис парти оролсодог.

ЭКОНОМИЧЕСКА БОЛОН СОЁЛ КУЛЬТУРЫН ХАРИЛСАА ХОЛБООНОЙ БАЙГУУЛАГДАhААР 15 ЖЭЛ ГҮЙСЭБЭ

ПХЕНЬЯН, мартын 16. (ТАСС). СССР болон КНДР-эй хоорондо экономическа, соёл культурын холбоо барисаа байгуулха тухай хэлсээнэй баталагдаhаар 15 жэлэй ойтой дашарамдуулагдан, КНДР-эй ниислэлэй олониитын баярай суглаан мүнөөдэр эндэ болоо.

Корейско-советскэ хани барисаанай бүлгэмэй центральна правлениин түрүүлэгшэ Ли Ги Ен суглаан дээрэ үгэ хэлээ. СССР КНДР хоёрой хоорондо баталагдаhан экономическа болон соёл культурын холбоо барисаан тухай хэлсээн хоёр ороной хоорондохи экономическа болон соёл культурын харилсаа холбооe али бүхы талаарнь хүгжөөлгэдэ туhалаа гэжэ тэрэ хэлээ. Манай арадуудай хоорондохи хани ёhоной харилсаа холбоон социализмын түлөө тэмсэлдэмнай туhалаа. Манай оронуудай хоорондохи хани ёhоной харилсаа холбооe ямаршье хүсэн таhалдуулжа шадахагүй гээд Ли Ги Ен хэлээ.

СССР-hээ КНДР-тэ байдаг элшэн сайд В. П. Московский суглаан дээрэ мүн лэ үгэ хэлэhэн байна.

КПГ-е хорихоёо болихо

БЕРЛИН, мартын 16. (ТАСС). КПГ-е хорихые болюулхын түлөө тэмсэл хэхыень уряалан, Федеративна Республикын эрхэтэдтэ Германиин коммунис партиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Макс Рейман хандаа. «Манай партиие хорихыень болюулха гээшэ эб найрамдалай аша туhада, демократиин аша туhада, Федеративна Республикада социальна аюулгүй байдал хангаха аша туhада тааралдаха байна» гээд Рейман ГДР-эй «Дейчландзендер» гэжэ радиогоор үгэ хэлэхэдээ мэдүүлhэн байна. Боннско канцлер Людвиг Эрхардда бэшэг эльгээhэн тухайгаа тэрэ hануулаа. Тус бэшэгhээ уламжалан коммунис партиие нюуса бэшэ байдалтай болгохын түлөө хүдэлөөн Баруун Германида үргэнөөр дэлгэрhэн байна.

СКЮ-гэй ЦК-гай пленум

БЕЛГРАД, мартын 16. (ТАСС). Югославиин Коммунистнуудай союзай ЦК-гай зургаадахи пленум Белградта нээгдээ.

Пленумэй зүбшэн хэлсэхэ асуудалнууд:

1. Соёл сурталай шухала асуудалнууд, СКЮ-гэй үүргэ—элидхэлшэ СКЮ-гэй ЦК-гай гүйсэдкомой гэшүүн В. Влахович;
2. Съездын урда тээ Югославиин Коммунистнуудай союзай хэхэ ажал ябуулгын гол шэглэл;
3. СКЮ-гэй наймадахи съездэ бэлэдхэл—элидхэлшэ СКЮ-гэй ЦК-гай гэшүүн В. Стойнич.

Мянган коммунист кандидадуудаар дэбжүүлэгдэбэ

ЛОНДОН, мартын 16. (ТАСС). Муниципальна hунгалтануудта бэлэдхэлэй ямараар хэгдэжэ байhан тухай партиин генеральна секретарь Джон Голланай элидхэлые Великобританиин компартиин гүйсэдком шагнаа гээд «Дейли Уоркер» газетэ мэдээсэнэ. Парламентын ерэхэ hунгалтада консерваторнуудые илаха хэрэгтэ эдэ hунгалтануудай, тусхайлбал, Ехэ Лондоной соведэй hунгалтын ехэ удха шанартай байhые Голлан онсолон тэмдэглэhэн байна.

Компарти анха түрүүнээ Ехэ Лондоной соведтэ hунгаха бүхы округуудта кандидадуудые дэбжүүлхэнь гээд Голлан мэдээсээ. Бүхы дээрээ нютагай Соведүүдтэ hунгагдахын тулада 1000 коммунист кандидадуудаар дэбжүүлэгдээ.

Греко-турецкэ догово... Турци болюулба

АНКАРА, мартын 17. (... Бэе бэедээ аяншалха, худалд... маа эрхилхэ, судануудай ... тухай 1930 ондо Турциин ... Грециин хоорондо баталагдаh... говорые Турциин правите... болюулаа. Энээн тухай Т... МИД үсэгэлдэр соносхоhон б...

Энэ договорой ёhоор Т... байдаг грек наймаашад бол... хэтэдтэ бүлюу эрхэ олгогдоо... hан юм.

Саашадаа грек наймаашадта... цида байдаг бусад бүхы хари... нүүд тушаа хэрэглэгдэдэг ... ёhонууд хэрэглэгдэхэ болоно.

Эрид шанга тэмсэ... хэхэ хэрэгтэй

ГАВАНА, мартын 16. (Т... Арадта харша сэрэгэй шанга ... түрэдэ эсэргүү тэмсэл Доминик... Республикада шангадажа бай...

Полициинхидэй харата ... аяг аашада эсэргүүсэн, хүн ... забастовконуудые хэдэг, буруу... ганнуудые мэдүүлдэг боло... уламжалан, сэрэгэй шанга ... түрэ бэрхэтэй байдалда ор... Доминиканска Республикын а... социалис партиин орган бо... «Популар» газетэ редакционн... тья соогоо иигэжэ онсолон т... лэнэ. Конституциин үндэhөөр ... түрэеэ hэргээхэ тухай арад зо... ри ехээр эрилтэ хэдэг боложо... на. Энэ хадаа мүнөө тохёолдоод... hан политическэ оршон бай... демократическа ёhоор гараха ... хан лэ арга болоно. Шанга ... унагаахые эрмэлзэдэг бүхы ... дые улам шанга тэмсэл хэ... «Популар» уряална.

Мароккодо газар хүдэлбэ

РАБАТ, мартын 16. (Т... Мароккын ниислэлэй болон ... шадарайнь hуурин газарнууда... зон энэ hүни газарай хүд... обёорбо. Рабат городой хэдэ м... хүн зон гэрнүүдhээ үйлсэ... гүйлдэжэ гараа. Хэр ехэ хох... тохёолдоhон тухай мэдээсэгд...

Дүрбэн жэлэй урда тээ га... ехээр хүдэлхэдэ Мароккын А... гэжэ порт бүрин хүсэдөөр h... раа hэн.

ЯДАРАЛ ҮЗЭhЭН ГУБИ НЮТАГ

Кентукки штадай зүүн талын нэгэ губида, Аппалачи гэжэ хада газарай тэг дунда хубигүйдэhэн ядуу тулюур зон hуудаг. Теэд баян дэлгэр Америкэ тэдэнэй хүндэ хүшэр байдалые оройдоошье хэрэгсээнгүй байhаар үнинэй.

«Ядарал үзэhэн губи нютаг» гэhэн гаршагтай статья соогоо «Лайф» гэжэ Америкын журнал мүнөө хэлэгдэhэн үгэнүүдээр эхилжэ, Аппалачи хадын оршондо hуудаг 1 миллион хахад горнягуудай бүлэнэрэй гасалан зоболондо дайрагдаhан ажабайдал тухай бэшэнэ.

«Тэдэнэр ямаршье түхеэрэлгэгүй миил балгааhан соо hуудаг. Хүнэй гараар малтагдаhан добо болдогууд, ганга жалганууд тойроод харагдана. Тэндэhээ булангиртай муухай уhан урдажа ерэдэг. Элдэб үбшэндэ нэрбэгдэhэн, ехэнхидээ ном бэшэг мэдэхэгүй хүнүүд өөhэдөө хэхэ хүдэлмэригүй зободог, теэд хүдэлмэри олдохо юм гэжэ найдахаяашье болинхой.

Аппалачи хаданууд гээшэ Хойто Алабамаhаа Урда Пенсильвани хүрэтэр гонзойhон байдаг. Хорёод жэлэй саада тээ Зүүн Кентуккида нүүрhэ малтаха олзоборилгын доройтон унаhандал адляар, мүн тиимэ ехэ аюулда дайрагдаад, энээн дээрэhээ боложо тэндэхи бүхы газар нютаг бог буртагта дарагдаhан, хооhон хубхай газар болонхой.

Ажалгүй болоhон шахтёрнуудай газараа элдүүрилхэ гэжэ hэдэhэнэйшье хэрэггүй байна. Юундэб гэхэдэ, газар дээрэhээ сэхэ нүүрhэ малтажа абахада хүрьhэниинь хуу баран гэмтэhэн байха юм. Гэхэhээ гадна, тэндэ hуудаг зон иимэ ажал хэхээ болиhоор үнинэй. Барагтай hайн hургуулиин бии байгаа hаань, тэдэнэр ямар нэгэ ондоо юумэ хэжэ hураха hааб даа. Өөhэдынь хэжэ шадахаар юрын ажал ондоо нютагта олдохо болоо hаань, эндэhээ хэзээ үни нүүжэ ошохо бэлэй. Гэхэ зуура, зарим нэгэн зоригтойшуул нютагhаа гаража ошоhоор үни болоо. Теэд тэдэнэй нилээд олониинь хэхэ хүдэлмэри олоогүй дээрэhээ hөөргөө бусажа ерэнхэй. Иимэ гасалан зоболонгhоо гараагүй hаа, мүнөө ядуу тулюур байдалда орожо сүхэрhэн тэндэхи залуу үетэн саашадаа мүн лэ иигэжэ зобохонь гээшэ.

Үнинэй ажалгүй болоhон хүнүүд тэдхэмжэ абахаяа, мүн эдихэ юумэ бадарлахаяа хүлеэжэ, тулиха ушартай болоно.

hунгалтын үедэ хүдэлмэригүйшүүлые өөрынгөө мэдэлдэ барижа байгаад, тэдэнэй дууень абахын тулада политическэ ажал ябуулагшад эдэ тэдхэмжэ үгэлгые элдэбын мэхэ гохо хэхэ хорото сэдьхэлээр хэрэглэнэ. Тэдхэмжэ эригшэдэй ажал хэжэ шадахагүй байhыень гэршэлhэн эмшэд болон ноёд хадаа политическэ ажал ябуулагшадай зүгhөө хододоо хашаланда орожо байдаг. Холбоо барисаа hайнтай болоhон, мүн хэрэгтэй хүнүүдэй түлөө дуугаа үгэhэн хүдэлмэригүйшүүл hарын тэдхэмжэ бэлээр абажа шадаха юм. Теэд ондоо хүндэ дуугаа үгөөд орхиболь, тэрэнэй нэрые тэдхэмжэ абагшадай списог сооhоо дары түргэнөөр гаргажа хаяха юм...»

Экономикын талаар үнгэрэгшэ жэлэй дүнгүүдые бүридхэн сэгнэхэ зуураа, олон ондоо үзэлтэй Американ газетэ, журналнууд хадаа США-гай ажалшадай ажаhуудал улам муудажа байна гэhэн нэгэн адли тобшолол хэнэ.

Холбоото Штадуудта жаргалта байдалай хубида хүртөөгүй «арбан табаhаа 30 миллион хүрэтэр американецууд ехэ багааршье hаань саг үргэлжэ ядарал үзэнэ»—гэжэ «Лайф» журналай редакционно статья соо хэлэгдэнэ.— Орон доторхи ажал хэжэ шадаха бүхы хүнүүдэй адагынь 5,5 хуби болохо байhан 4 миллион хүдэлмэригүйшүүлэй диилэнхи олонхинь тэдэнэй тоодо оролсоно.

Ехэл гутамшаг байдал нюдөөрөө үзэнэбди. Эд бараанай элбэг дэлбэг байбашье hаань, хэзээ бүхэндэ ядажа тулижа байдагбди. Тиин яаралтай түргэн хэмжээ абаагүй юм hаа, байдалнай улам доройтоходоо болохо бшуу».

Америкын олон түмэн ажалшадай тиимэ гэшэгүй ядуу тулюур байдалтай байhанайнь түлөө хэн зэмэтэй гээшэб? «Лайф» журнал хадаа эдэ бүгэдын түлөө оньhон машина болоод... Америкын ажалшад өөhэдөө зэмэтэй юм гэнэ. Тиихэдээ ядарал үзэhэн губи нютаг гээшэмнай капиталис бүлгэмэй hалашагүй дахуул болоно ха юм гэжэ сэхэ руунь хэлэхэсээ тэрэ зүрхэсэнэ хэбэртэй.

(АПН).

Операциин hүүлээр ута хүлтэй болобо

Юhэ наhатай Наташа Ш. гэгшын баруун хүлынь түрэхэhөө хойшо долоон сантиметр богони байhан. Басагахан ябахадаа түргөөр эсэдэг hэн. Хүнэйшье харахада ехэл hанаа зоборитой бэлэй.

Травматологи болон ортопедиин Түбэй институдай клиникэдэ (ЦИТО) медицинын эрдэмэй доктор Валерия Дедова тэрэ басаганда операци хэhэн байна. Үбдэгэйнь яhые хаха сохёод, үбшэн хүлэйнь шүрбэhэ, балсангые ута болгобо. Тииhэн бэеэрээ яhандань дүрбэн булад зүү оруулжа, тэрээн дээрээ институдай ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ Отар Гудушауриин зохёон бүтээhэн hунаан татадаг аппарат бэхилэн табиба.

Тусхай шүрэбүүд аппарадай булад зүүнүүдые шангадхан татана. Яhанайнь хухарhан газарта, хоёр яhанай хоорондохи зайн байн байн ехэ болоходонь, яhа холбохо шэнэ мяхан ургана. Хожомоо энэ мяхан хатуужан, яhан болодог. Иигэжэ хүл хэрэгтэй соогоо ута болодог, багсаахада, үдэрэй 3-4 миллиметрээр ургадаг байна.

Дүрбэн жэл үнгэрбэ. Арбан гурбатай Наташа Ш. гэгшын бэень hайн. Ябахадаа оройдоошье ядалсадаггүй, үшөө хатар танцын кружогто hурадаг болоо.

— Богони хүл хадаа имагтал үг залгамжалhан үбшэн бэшэ юм,—гэжэ медицинын доктор Валерия Дедова хөөрэнэ. — Олохон ушарта полиомиелидэй, яhанай болон үе мүсын хорон үбшэнэй hүүлдэ, баhа бусадшье үбшэнэй шалтагаанаар гү, үгышье hаа, гэмэлтээд, яhанайнь буруугаар бүрилдэн эдэгэхэдэ иимэ үбшэн бии болодог.

Долоон жэлэй туршада иимэ шэнэ аргаар 80 гаран үхибүүдтэ операци хэгдээ. Тиин олонхи ушарта богони хүлнүүд 6—8 сантиметрээр, заримдаа—10 сантиметрээршье ута болгогдоhон байна.

Операциин hүүлээр залуу хүнүүдэй ута болгогдоhон хүлынь түрэхэhөө богони байгаашье hаа, хойшодоо элүүр хүлтээ нэгэн адляар ургадаг байhыень тэмдэглэхэдэ hонин лэ.

Игорь Тверской,
АПН-эй корреспондент.

Англида саhан ехээр ороно

ЛОНДОН, мартын 16. (ТАСС). Британска аралнууд дээрэ hүүлэй үдэрнүүдтэ бороо болон саhан ехээр ороо. Үсэгэлдэр үдэрhөө эхилэн үдэшэ болотор Лондондо саhан таhалгаряагүйгөөр ороhон байна. Олон газарнуудта хүр ехээр тогтожо, замаар ябалга таhалдуулагдаа. Англиин урда талын хэдэ хэдэн районуудта гол мүрэнүүд халижа, зам харилсаан таhалдуулагдаhан байна. Эссекс графствын Хокли ... уhанда абтажа байhан авто... пассажирнуудые полициинхид ... коор ошожо абарhан байна.

Саhанай ороhонhоо улам... Лондоной портhоо самолёт... ниидэлгэ таhалдаа.

Редактор
Ц. О. ОЧИРО...

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур.
1964 оной мартын 18.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора —23-67, зам. ред... тора —38-42, зам. редактора —35-84, секретариата —27-3..., отделов: сельскохозяйственного производства и партийн... жизни —47-59, 35-14, промышленного производства и парти... ной жизни —48-89, 33-61, корректорская —35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологическо... —24-74, советского строительства и быта —34-93, рабселько... ров и писем —25—41, 38-30, информации —32-74 и пере... дов —34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совет... Министров Бурятской АССР.

Н00066. Зак. № 262.